

De oorlogsjaren en onze ruitery,

DOOR

A. P. WIRIX,

Ritmeester bij den Staf der Cavalerie.

De militaire literatuur heeft ons nog geen helder inzicht kunnen geven in de hulp, die de cavalerie gedurende den afgelopen strijd voor de bevelvoering en aanvoering is geweest. Of de mate van toevoeging van cavalerie aan de legergroepen en de organieke indeeling van dat wapen bij de legerkorpsen en divisien juist was, of oordeelkundige aanwijzingen en bevelen aan de cav.afdeelingen zijn gegeven, hoe de uitvoering der opdrachten is geweest en welke bezwaren daarbij zijn ondervonden, ziedaar vragen, die pas langzamerhand op voldoende wijze zullen kunnen worden beantwoord om nieuw licht te werpen op het toekomstig gebruik van het wapen vóór den aanvang van den infanteriestrijd.

De werkkring der cavalerie gedurende de periode vóór dien strijd werd vroeger als haar belangrijkste beschouwd; nog is die taak de voornaamste gebleven en al moge ook het gebruik in den slag schijnbaar van grooter belang zijn geworden, omdat aldaar meer direct zichtbare resultaten zijn verkregen (b.v. aan de Marne, v. Marwitz en v. Richthoven) toch blijft de cavalerie in de eerste plaats orgaan der bevelvoering, die „das Unbekannte” dat deze „erraten” moet, tot een minimum behoort terug te brengen. En de ophelderingdienst, zich aanpassende aan de besluiten van operatieven aard, en de verkenningdienst, waarvan tactische besluiten grootendeels afhankelijk zijn, blijven onontbeerlijk om de bevelvoering tot haar recht te laten komen, haar de gegevens te verschaffen tot den inzet van de aan haar toevertrouwde krachten.

Wel heeft de luchtverkenning een zeer belangrijke hulp gegeven bij ophelderingen op grooten afstand en bij verkenningen gedurende het gevecht, nimmer zal echter de bevelvoering de cavalerie kunnen ontberen bij verkenningen in bedekt terrein, evenmin voor het voeling blijven houden met waargenomen vijandelijke afdeelingen. Toen Ruffey en de Langle de Cary op 21 en 22 Aug. 1914 in de boschrijke streken der Ardennen op sterke Duitsche colonnes en zelfs op versterkte stellingen stootten, hoe bleek toen niet — waar luchtverkenning onmogelijk was — een goede verkenning door de Fransche cavalerie van het IIIe en IVe Leger noodig te zijn geweest.

De ideeën van Bernhaldi, die een nieuw tactisch gebruik der cavalerie als gevolg van de verhoogde vuuruitwerking verkondigden, hebben niet alleen aanhangers gevonden, maar zijn, nolens volens, ook al in toepassing gebracht. Bernhaldi gaf als zijn meening te kennen, dat de ruitery bij contact met den vijand, van de medewerking van vuurwapenen niet meer kan afzien, vooral wanneer de tegenstander zelf naar deze wapens grijpt. Zal menige aanval gelukken, dan gaan met de overwinning toch zulke offers gepaard, dat de troep voor verder tactisch gebruik beduidend zal zijn verzwakt; zonder noodzaak stelt cavalerie zich niet meer aan zulke verliezen bloot, zij wijkt uit of grijpt zelf naar de karabijn „Letzteres aber wird oft nötig sein, denn häufig fehlen Raum und Zeit, um den Feind zu umgehen, und wird der Umgehungsversuch doch unternommen, so wird er oft nur zu der erneuten Notwendigkeit führen an anderen Stelle zu Fusz zu fechten.”

Dit gewijzigd optreden is niet zonder invloed op de uitvoering van den verkenningdienst kunnen blijven. Door de groote uitwerking der vuurwapenen is de zone, waarin de veiligheidstroepen heerschen ten voordeele der beveiligde troepen aanmerkelijk vergroot; daarentegen wordt hunne verkenning door kleine vijandelijke patrouilles er zeer door bemoeilijkt en wel in die mate, dat bij verkenning van lange samenhangende fronten de patrouilles zelden in de gelegenheid zullen zijn tusschen afdeelingen der tegenpartij door te sluipen. Gedwongen om in front te blijven, zullen die patrouilles slechts de breedte van het front en het dagelijksch voortrukken van den vijand kunnen aangeven; moet de cavalerie echter meer gegevens verschaffen — wat men als norm mag aannemen — dan zal naar de vuurwapenen gegrepen moeten worden en zal het verkenningsoverzicht niet meer alleen als een uiterst middel, doch als een integreerend deel van de uitvoering eener verkenningsofdracht moeten worden beschouwd. M. a. w. het wezen der opheldering en verkenning zal niet uitsluitend meer gezocht moeten worden in de van het toeval afhankelijke resultaten der patrouilles, maar in den strijd van cav. afdeelingen (Haelen, Dinant). „Das scharfe Heranfühlen an den Gegner mit den Karabinern wird ja in den meisten Fällen bald Klarheit schaffen” (Bernhaldi).

Geen wonder, dat men gaarne de strategische opheldering der cavalerie door luchtverkenning tracht te vervangen, omdat indien deze slaagt, de verkenning veel vlugger en met minder krachtsinspanning kan geschieden. Indien zij slaagt! De ouderwetsche strijd der verkenningsofdeelingen gaat zich thans in de lucht afspelen en dus ook hier kan gesproken worden van de van het toeval afhankelijke resultaten der vliegerpatrouilles. Algeheele vervanging der cavalerie voor opheldering en verkenning door luchtverkenning is dus niet mogelijk; beide diensten moeten elkander op oordeelkundige wijze aanvullen.

De taak der cavalerie vóór den inf. strijd is dezelfde gebleven, maar de wijze van uitvoering ervan zal in vele gevallen dienen te verande-

ren; de cavalerie moet daarom in de toekomst over méér aanvals- en verdedigingsmiddelen beschikken, niet alleen om in den bewegingsoorlog zoo lang mogelijk voor het front de meest gunstige opstellingsplaats voor de noodzakelijke ruimtebeheersching te kunnen behouden, maar ook om door kracht van wapenen zich die inlichtingen te kunnen verschaffen, die door de werkzaamheid der patrouilles niet meer kunnen worden verkregen. Nog steeds — en terecht — wordt het rendement eener cavalerie afgemeten naar de waarde der door haar verschaft inlichtingen. Laten wij haar de middelen geven die te verkrijgen.

Gedurende den infanteriestrijd blijft de cavalerie op de flanken voor nadere verkenning en gereed om de vervolging in te leiden of den terugtocht te dekken, dan wel om omtrekkingen uit te voeren of tegen te gaan.

Is het front verstijfd en noch in het front, noch op de flanken meer ruimte voor de cavalerie aanwezig om zich te bewegen, dan is de hulp, die de cavalerie aan het hoofdwapen kan geven van anderen aard; zij treedt in dat geval eventueel als versterking of ontlasting van de infanterie op, totdat de eindstrijd, vervolging of terugtocht, haar wederom gelegenheid geeft hare karakteristieke eigenschappen van ruiterswapen naar voren te kunnen brengen.

Of de cavalerie dus in haar functie van orgaan der bevelvoering, of als snel verplaatsbare vuurkracht moet optreden, dan wel bij de slotacte moet ingrijpen, immer zal dit gekenmerkt worden door een verhoogd gebruik van het vuurwapen. „Elle agira par la surprise de ses canons et de ses automitrailleuses” zegt Chérifils in zijn „Pages de sang et de gloire.” Mocht vroeger (voor de invoering van C. R. II) bij een gevecht door cavalerie het artillerievuur niet te vroeg geopend worden om een verrassend optreden der ruitery te paard te bevorderen, thans is het vernietigend vuur de hoofdzaak geworden en vervult de cavalerie aanvankelijk meer de rol van snel verplaatsbare dekking der artillerie, om ten slotte zelf met zooveel mogelijk krachten in te grijpen. Indee-ling van méér rijdende artillerie dan vroeger oorbaar geoordeeld werd, zal er een consequent gevolg van zijn.

Ons wapen is in het volgen der moderne richting niet achter gebleven. Vinden wij eenerzijds een grootere toevoeging van vuurkracht aan de cav. brigade in den vorm van eskadrons wielrijders met bijbehorende motormitrailleurs, anderzijds wordt getracht om het aantal patronen per ruiter mede te geven, tot een grooter aantal op te voeren. Proeven worden reeds sinds begin 1918 gehouden, waarbij de ruiter meerdere tassen aan den lijfriem en aan een bandelier over een der schouders draagt. Al is de cavalerie hiermede nog wel niet in staat om aan een gevecht dat taaie karakter van het infanteriegevecht te geven, zij behoeft althans den drang naar een snelle beslissing, die vroeger ons gevecht te voet wegens den onvoldoenden munitievoorraad ken-

merkte, thans niet meer om dien reden bij een optreden te voet op den voorgrond te stellen. Naast de groote bewegelijkheid der cavalerie wordt, door de vermeerderde munitieuitrusting, aan dit wapen een andere kracht gegeven, die het ruiterswapen als veelzijdig oorlogswerktuig zal verheffen en naar welke dikwijls gretig voor het verlenen van steun zal worden gezocht.

Als gevolg van de verhoogde beteekenis van het vuurgevecht voor de cavalerie en het daarmee gepaard gaande gebruik van het terrein, was het noodzakelijk de hoeveelheid en den aard van het door de cavalerie mede te nemen pioniergeedschap te herzien en haar met meer draagbaar materieel uit te rusten. Ook hier is het beginsel bij de infanterie gevolgd toegepast, om de minderen te voorzien van het gereedschap in het gevecht benodigd en het kader het overige gereedschap te doen medenemen. Per eskadron worden thans door de ruiters medegenomen: 99 schoppen, 12 bijlpikken, 16 draadscharen, 3 kettingzagen, 2 traceerdraden met dreg, benevens 4 handbijlen, 4 gereedschapstassen, 4 fretboren met meizel en 24 munitietassen met springmiddelen, vuurkoorddozen en slagkoorddozen.

Dat de bajonet een plaats in de bewapening heeft gevonden, spreekt vanzelf. Omwapening van de cavalerie met een karabijn, waarbij korte bajonet, zal binnen korten tijd geschieden.

Gedurende de mobilisatie werd aan elk der regimenten Huzaren een mitrailleursectie toegevoegd. Waarschijnlijk zal deze organisatie spoedig gewijzigd worden en zullen per eskadron 2 Lewis-mitrailleurs worden ingedeeld. Terecht wordt het aantal mitrailleurs verhoogd, zonder de bewegelijkheid er onder te doen lijden; tegenover overmachtige cavalerie geven zij een krachtigen steun, die het moreel en als gevolg daarvan den durf tot energiek optreden van den numeriek zwakkere moet vergrooten.

Bij de cav. brigade bestond in den aanvang van den mobilisatietoestand geen materieel voor het tot stand brengen van telegrafische en telefonische gemeenschappen. Hetgeen in dien tijd aan de brigade is toegevoegd geworden, is aangegeven in den Mil. Spec. April 1919. Allereerst werd een telegraafafdeeling geformeerd om in hoofdzaak het stafkwartier met het H. V. en de reg. staven te verbinden, terwijl later telefoonmaterieel is toegewezen geworden om in het regimentsverband draadverbindingen te kunnen doen leggen, zoo noodig in aansluiting aan het net der telegraafafdeeling. Een dergelijke organisatie kan alleen tot haar recht komen, wanneer de brigade in rusttoestand verkeert en het terrein tusschen de brigade en het H. V. niet door vijandelijke patrouilles wordt onveilig gemaakt. Van meer belang is echter de berichtenoverbrenging gedurende de verkenning, dus in een periode, waarin de hoofdmacht en hare organen in beweging zijn. Dan is er geen tijd om draadverbindingen te maken, kan zelfs van te voren niet worden aangegeven hoe het meest wenschelijke net moet worden uitgelegd, omdat niet kan worden voorzien, in welke richting zich het

zwaartepunt der verkenning zal verplaatsen. Nog moeilijker is het verkrijgen van gemeenschap, wanneer de verkennende afdeeling zich in den rug van den vijand bevindt. Wil de Cavalerie-Ct. te allen tijde, waar hij zich ook bevindt, in contact met den Alg. Ct. kunnen komen (Cn. van verkenningsorganen met Cav.-Ct.), onafhankelijk blijven van de zoo gemakkelijk te vernielen lijnen en vooral de bewegelijkheid zijner afdeeling niet opofferen aan een star systeem van gemeenschap, dan moet de cavalerie voorzien worden van inrichtingen voor draadloze telegrafie. Een station voor verbinding op grooten afstand (± 100 K.M.) en meerdere voor verbinding op kleineren afstand (± 50 K.M.) zijn noodig om aan de verkenningsorganen de volle ontwikkeling harer krachten — waartoe toch zeer zeker de berichtenoverbrenging behoort — te verzekeren.

De organisatie der treinen is eveneens gewijzigd met dien verstande, dat bij de cav.brigade de haverwagens en keukenwagens zijn vervangen door haver- en keukenautomobielen. Indeeling van haver- en keukenwagens gaf geen voldoende waarborgen voor de levensmiddelenvoorziening voor man en paard elken dag na afloop der operatiën. Deze wagens, die voortdurend gevaar liepen in handen van den vijand te vallen, kunnen thans door de gewijzigde tractie op grooten afstand van de alle bewegingsvrijheid behoevende brigade, nabij de voor de cav.brigade bestemde aanvullingsplaats of voorloopige opstellingsplaats van den bagagetrein worden geplaatst en vandaar, na bekomen lastgeving, naar de onderdeelen worden gedirigeerd.

Voor een behoorlijke munitieaanvulling is zorg gedragen door bij den cav.munitietrein een automobiel voor vervoer van karabijnmunitie in te deelen.

De organisatie van den geneeskundigen dienst bij cav.afdeelingen laat daarentegen nog veel te wenschen over. Afgezien van te weinig onmiddellijk bij de troepen aanwezige brancards — op de pakpaarden per regiment 2 — wordt op het gevechtveld over te weinig verbandmiddelen beschikt, n.l. de verbandpakjes en den inhoud der verbandtasschen van de officieren van Gezondheid en van de hospitaalsoldaten. Voorstellen tot verbetering daaromtrent zijn in 1918 gedaan, alsmede om voor het vervoer van gewonden bij de cav.brigade over een auto-sectie voor gewondenvervoer, rechtstreeks ingedeeld bij de cav.brigade, te kunnen beschikken. Bij deze auto-sectie zou zich dan een auto-verbandvoertuig kunnen bevinden. Aanwijzingen dat aan den bestaanden ongewenschten toestand een einde zal komen, zijn echter nog niet aanwezig.

Vele verbeteringen zijn dus reeds of worden spoedig aangebracht als gevolg van de eischen, die het moderne gevecht aan de cavalerie zal stellen. Naast deze technische verbeteringen heeft de mobilisatietijd echter aan de cavalerie een ander voordeel gegeven van niet minder belang, n.l. om eindelijk eens gedurende langeren tijd onder ééne leiding rechtstreeks met hare hulpwapens te kunnen samenwerken. Die leiding

had zich gedurende langen tijd voor de mobilisatie slechts nu en dan kunnen doen gelden, doch te weinig om haar stempel te kunnen drukken op de heterogene afdeelingen, waaruit de cav. brigade wordt samengesteld, zelfs te weinig om voldoende invloed op de leiding van grootere afdeelingen van het hoofdwapen, de cavalerie, te kunnen uitoefenen.

Ondanks vele moeilijkheden met personeel en paarden, moeten wij toch met voldoening terugzien op de afgelopen bijzondere periode, waarin onze ruitery met haar tijd is medegegaan en waaruit zij herboren is te voorschijn gekomen om opnieuw, doch krachtiger toegerust, de bevelvoering volgens de reeds vroeger aan haar gestelde eischen te kunnen bijstaan.

Een en ander over den automobielandienst in het Fransche leger gedurende den oorlog,

DOOR

DR. J. W. WURFBAIN,

1e Luitenant V. M. A. K.

Bij het uitbreken van den oorlog beschikte het Fransche Legercommando over 6 à 7000 auto's, zoowel vracht- als personenwagens. In 1918 was dit cijfer geklommen tot 95 000. Werden in de maand Augustus 1914 vervoerd 18.000 ton materiaal en 14.000 man, in 1918 waren in één maand, niet eens de drukste, deze cijfers respectievelijk gestegen tot 900.000 ton en 1.200.000 man. In Augustus 1914, op den dag voor den oorlog, waren er precies 170 militaire auto's. Het getal 6 à 7000 werd door requisitie verkregen. Wat nu personenwagens betreft, was dit niet zoo moeilijk, de requisitie was betrekkelijk gering te noemen ten opzichte van het groote getal auto's voor personen gebruik dat in Frankrijk aanwezig was. Maar met de vrachtauto's was de zaak anders gesteld en met groote inspanning kon een bijna voldoende aantal in dienst worden gesteld. Door een systeem van premies, uitgekeerd aan iedereen die zich een vrachtauto van een voorgeschreven merk aanschafte, had men in vreedetijd een aantal vrachtauto's weten geplaatst te krijgen bij ondernemingen en particulieren waarop men bij mobilisatie terstond de hand kon leggen. Maar veel waren er dat niet. Men requireerde autobussen waarvan de raampjes met planken werden dicht gespijkerd en transformeerde deze op die wijze bijv. in vleeschwagens. Ook werden, zoo goed en kwaad als het ging, personenauto's voor goederenvervoer ingericht. En in den slag aan de Marne hebben de auto's het hare er toe bijgedragen de kans te doen keeren. Maar toen na dien slag een betrekkelijke rust intrad en men een overzicht van het geheel kon krijgen, begon de leiding van den autodienst in te zien dat de toestand verre van rooskleurig was. Want de laatste dagen hadden zulke ontzettende eischen aan bestuurders en materiaal gesteld, dat het als sneeuw voor de zon scheen weg te smelten. Van onderhoud en reparatie had geen sprake kunnen zijn. Met den dag werden de wegen slechter, en dus de ongelukken grooter. Vooral aan reparateurs was gebrek. Met de aanvulling van de vrachtauto's was het treurig gesteld. In Frankrijk werden deze bijna niet gebouwd. Duitschland, voor dien de leverancier daarvan, was uitgeschaakeld. Engeland had ze zelf noodig. Ten einde te voorkomen, dat de

vijand zelf in Amerika den Franschen voor was, werden groote orders in Amerika geplaatst, waardoor het den fabrikanten aldaar onmogelijk werd nog orders voor Duitsche rekening aan te nemen. Eerst langzamerhand, toen groote hoeveelheden van die wagens uit Amerika binnenkwamen, kon in de aanvulling van vrachtauto's worden voorzien.

Een andere moeilijkheid was het repareren, want de slijtage aan een vrachtauto is vrij groot, vooral waar op terrein niet gelet kon worden en bekwame mechaniciens zijn er maar weinigen. Bovendien had de mobilisatie beslag gelegd op deze personen, die gewonen dienst aan het front verrichten. Tot overmaat van ramp had men allerlei soorten en merken van auto's opgevorderd, waarbij bleek dat verschillende personen, meer ijver dan kennis van zaken aan den dag gelegd hadden. Om voor al die wagens verschillende onderdeelen in reserve te houden was ondoenlijk. Soms kostte het zoeken naar het gebrek van één wagen van bijzondere constructie meer tijd dan de reparaties van 10 andere. Dit gaf aanleiding om een ingrijpende schifting te houden en zooveel mogelijk wagens van eenzelfde type en merk in een park te vereenigen. Zoo was bijv. een geheel leger uitgerust met een merk Peugeot, en had daarvoor zijn eigen reparatiepark waarvan de inrichting geheel verschilde met die voor andere merken van de overige legers, bijv. Berliet of Fiat. De chauffeurs die één wagen konden rijden, konden ze alle rijden en terstond invallen als hun eigen wagen defect was of op een anderen wagen een chauffeur kwam te mankeeren. De mechaniciens die eenmaal een wagen door en door kenden, kenden alle wagens van dat leger of die divisie. Het reservematerieel was voor alle wagens hetzelfde. Zoo werd het rendement verviervoudigd.

Wat nu de groepeerings betreft, waren secties als eenheden genomen, b v. de sectie T. M. (Transport de Matériel) en de sectie T. P. (Transport de Personnel), deze twee secties zijn wel de belangrijkste. Een sectie T. M. bestaat uit 20 camions van 2 à 2½ ton. Waar men rekent, dat immer 2 camions in reparatie zijn, zijn er in werkelijkheid maar 18. Deze sectie kan 35 ton per rit vervoeren; hetwelk overeenstemt met de hoeveelheid levensmiddelen per dag noodig voor een divisie (Fransche); 4 secties voorzien een legerkorps. Doorgaans zijn 4 secties in een groep vereenigd onder bevel van een kapitein, groepscommandant. De groep heet naar haar commandant bijv. groep *D u r a n d*, groep *V a s s e u r*. Elke groep heeft zijn eigen teeken op den wagen geschilderd, bijv. een vlinder, een pelikaan, een papegaai. Zoo spreekt men van de pelikanen, de papegaaien enz., elke sectie heeft hetzelfde teeken, maar met verschillende kleuren, de 1e sectie rood, de 2e sectie blauw, verder groen en geel. De staven in blauw, wit en rood. Deze teekens meestal in medaillonvorm geschilderd, zijn dikwijls het werk van groote artisten. Deze uiting van den fijnen Franschen geest, doet ons sympathiek aan en doet ons denken aan de vervlogen dagen der heraldiek. *l'Histoire se répète*. Wie het verzonnen heeft? Wellicht heeft de eentonigheid der gelijksoortige lompe wagens aanleiding gegeven tot een zoeken

naar een merkteeken dat eenige verscheidenheid kon brengen. Een sectie die bij dagorder vermeld is, voegt het Croix de guerre aan haar insigne toe. Een bijzondere groep van de T. M. zijn de camions die zorgen voor het onderhoud der wegen. Een groep per leger; deze vervoeren het materiaal ten dienste der wegen die ontzettend telijden hebben van het verkeer met zulke zware vrachtauto's. Nacht en dag zijn deze groepen aan het werk geweest om de wegen in goeden staat te houden.

Langzamerhand werd ook het vervoer van het personeel uitgebreid. Doch waar weldra bleek, dat de auto's van de legers zelve niet in staat waren deze legers snel en doeltreffend te verplaatsen, kwam men er toe groote reserveparken van auto's op te richten, uitsluitend ten dienste van den opperbevelhebber. Moest nu op een critiek oogenblik een leger of slechts enkele legerkorpsen op een bepaald punt worden ingezet, dan stuurde de opperbevelhebber er een autoreserve heen; deze nam de legerkorpsen op en verplaatste ze in enkele dagen honderde kilometers. Een reserve was ingedeeld in groepeerings (onderverdeling: groepen en secties), een reserve op marsch besloeg 30 kilometers.

Zoo werden eenmaal 120.000 man infanterie in 24 uur over een afstand van 200 K.M. verplaatst. Het spreekt van zelf, dat zoo'n verplaatsing niet dan met de grootst mogelijke orde en methodische voorbereiding en uitvoering dient gepaard te gaan. Maar waar in den oorlog langzamerhand bijna alle troepen meermalen per auto verplaatst waren geworden, waren officieren en kader ten slotte geheel vertrouwd met de regeling van het in- en uitladen. Meermalen zijn troepen om zoo te zeggen in de vuurlinie uitgeladen geworden. Het gebeurde, dat de bestuurders meer dan 24 uur achter het stuurwiel zaten en men was genoodzaakt relais aan te leggen, waar de uitgeputte chauffeurs rust konden nemen en vervangers aanwezig waren, om den tocht verder voort te zetten. Zoo is het mogelijk geweest onophoudelijk reserves op het gevechtsterrein in te zetten en gaten die de vijand in het front brak, te vullen. Ten slotte vervoerde men ook geschut, in den beginne door het achter de camion aan te hangen, maar later, toen dit te veel bezwaren bleek mede te brengen, op de camion zelf. Eindelijk vervoerde men ook paarden, drie of vijf per auto. Zoo werd over groote afstanden de veldartillerie vervoerd, wat der infanterie zeer te stade kwam. Zoolang men de groote breede wegen gebruikte, was dit alles, hoewel veel beleid en zorg vereischende, betrekkelijk gemakkelijk. Maar van het oogenblik af aan dat men kwam op particuliere wegen of wegen van kleine dorpen of in streken waar zeer weinig wegen waren en men denzelfden weg moest gebruiken voor het heen en teruggaan, waren de moeilijkheden soms bijna onoverkomelijk en alleen door een krachtige leiding kon hieraan het hoofd worden geboden. Dit voerde tot het instellen der z.g. „Automobielen regelingscommissies”.

Zoo'n commissie bestond uit een officier van den autodienst, bijgestaan door hem toegevoegde officieren en personeel, hetwelk soms 1200

man bedroeg. De commissie stond rechtstreeks onder de Directie van den autodienst bij het Alg. Hoofdkwartier. De commissie kreeg het absolute bevel over het geheele vervoer en over een bepaalden weg bijv. den weg Bar-le-Duc-Verdun bij het offensief op Verdun, dat losbrak op den 21sten Feb. 1916. De genoemde weg is betrekkelijk smal, de grootste breedte bedraagt op enkele plaatsen 7 M. en het is niet gelukt dien weg te verbreedden. Op één plaats zijn in Maart 6000 camions gepasseerd in een tijd van 24 uur d. w. z. een camion per 14 seconden gemiddeld. Gedurende uren heeft men genoteerd de passage van een voertuig per vijf seconden. Paarden waren absoluut op dien weg verboden. De commissie, die de algeheele volmacht over den weg had, had hem verdeeld in cantons, een canton was $\pm$ 15 kilometer lang. De regelingscommissaris was telephonisch verbonden met cantonscommandanten, officieren die belast waren met het handhaven van de orde op den weg en het onderhoud daarvan. Een onafgebroken stroom van auto's heeft gedurende 7 maanden lang over dien weg gereden. Éene colonne op, naar Verdun toe, eene andere af. Gedurende de wintermaanden toen de weg meermalen beijzeld was, ging het verkeer soms met de grootste moeilijkheden gepaard. Tusschen de secties en groepen door, bewogen zich onophoudelijk de auto's van den reparatiedienst, die alle wagens welke een „panne” hadden gekregen herstelden.

Wanneer men nu bedenkt, dat tusschen al die transporten van munitie, manschappen, materieel, vivres enz. door, nog circuleerden de auto's van den geneeskundigen dienst, van den generalen staf, van den vlieg, dienst en de photographie, van den ballondienst, van de camouflagevan de draadlooze en de gewone telegraphie, van de post, van den verlichtingsdienst, van den ontsmettingsdienst enz. enz., dan kan men zich een voorstelling maken van de taak en het werk van den regelingscommissaris, opperste bevelhebber van den weg, wiens gezag boven dat van allen gaat. De geweldige inspanning heeft vruchten gedragen en een dagorder van den opperbevelhebber, maarschalk Joffre, wenschte de automobieltroepen geluk met hunne prestaties en dankte hen voor hun toewijding; ze hadden het verdiend! Het goede, bereikte resultaat was oorzaak, dat het aantal regelingscommissiën werd uitgebreid en nog verbeterd, dank zij de verkregen ondervinding.

Volmaakt werkte deze instelling bij het wanhoopsoffensief van den vijand; voorjaar 1918. In stede van één waren er drie commissiën: 1°. commissie van inlading, 2°. commissie van circulatie, 3°. commissie van uitlading. Dit systeem is zoo gebleven; zoo noodig kan sub 2°. achterwege blijven, wanneer de afstand tusschen in- en uitladingspunten niet te groot is. De beide commissies verdeelen die taak dan gezamenlijk, in overleg met elkaar. Bij het offensief van de geallieerden in 1918 regelden de regelingscommissiën het geheele vervoer, niet alleen dat van de auto's alleen. Ook belastten zij zich met het kantonneeren en het verplegen der te vervoeren troepen. Begin 1918 is door den autodienst een wegwijzer uitgegeven of beter een aantal wegwijzers. De

wegen heeten nu daarop niet meer b.v. van A naar B over C; maar, wegwijzer L: 1, 7, 9. Ook de transporten hebben nummers. Een ingeladen divisie heet bijv. element 117. Dit vergemakkelijkt en verduidelijkt, de te geven bevelen aan de chefs van de cantons en de officieren belast met de regeling van het verkeer. Ook worden door de regelingscommissie op de wegen de noodige aanwijzingen aangebracht voor de bestuurders, bestaande uit borden met duidelijk leesbare opschriften bijv. „gevaarlijke weg”, „verboden elkaar voorbij te rijden”, of „licht uit”, enz.

Groote bezwaren heeft ook het personeel van den autodienst medegebracht, want weldra kwam men personeel te kort vooral mechaniciens, daaraan is men tegemoet gekomen door opleidingsscholen, doch waar ook de vliegdiens een enorm aantal krachten noodig had en ook de industrie hare technische werklieden niet kon missen, is niet geheel aan de vraag kunnen worden voldaan. Men is er zelfs tõe gekomen, onder toezicht van Fransche gegraduateerden, krijgsgevangenen aan het werk te zetten, die een technische opleiding genoten hadden. Wat de bestuurders betreft, de vraag overtrof weldra het aanbod. Want goede bestuurders zijn dun gezaaid. Ten slotte ging men noodgedwongen niet-Europeanen tot chauffeurs opleiden. Het beste hebben de Annamieten voldaan. De Senegaleezen en de Kabylen bleken ongeschikt, (de eersten aten in den beginne het vet op) vooral om redenen van moreelen aard. De veldtocht tegen de z.g. „embusqués” — want de publieke opinie had zich in het hoofd gehaald dat gebrekkigen, longzwakken, afgekeurden om allerlei redenen, best den dienst van chauffeurs konden doen — waardoor flinke menschen voor het front vrijkwamen, deed veel nadeel. Doch de inspanning van het uren lange rijden in colonne vooral bij nacht, bleek voor velen te veel en de talrijke ongelukken noodzaakten zulke minder geschikte elementen te ontslaan. Want voor zulk een inspannend en moeilijk werk heeft men lieden noodig die volkomen gezond van lichaam en geest zijn ten einde de vermoeienissen en de zenuwen den baas te blijven. Het Fransche legerbestuur heeft grooten dank te weten aan het automobielenpersoneel, en de opperbevelhebbers, de een na den ander, hebben dezen dank onomwonden herhaaldelijk in hunne dagorders geuit.

Waar ons leger, het veldleger in het bijzonder, veelal genoodzaakt zal zijn tegen eenen zeer sterken tegenstander te moeten ageeren, is snelheid van beweging een eerste vereischte. De verplaatsing van groote troepenmachten door middel van automobielvervoer opent voor ons veldleger ongekende mogelijkheden. Maar ook binnen de stellingen zullen reserves op deze wijze vervoerd, bliksemsnel kunnen ingrijpen op bedreigde punten. Tevens houde men in het oog, dat het, dank zij autovervoer, mogelijk geweest is, dat de troepen van Generaal Gallieni, ver buiten de vesting Parijs aan den slag aan de Marne hebben kunnen deelnemen. Op gelijke wijze zullen in tijden van nood bijv. reserves uit de N. H. Waterlinie het veldleger steun kunnen verleen.

Waar over het algemeen onze Hollandsche wegen met hun bochtige dorpsstraatjes, smalle dijken, kleine bruggetjes, nauwe doorgangen bij den ingang van kleine steden, gebrekkige spoorwegovergangen enz., oneindig veel meer bezwaren zullen opleveren dan de als op autotransport ingerichte Fransche hoofdwegen, is het een gebiedende noodzakelijkheid praktische regelingen te ontwerpen voor het verkeer van groote autotransporten. Zooveel mogelijk zal dienen vermeden te worden, dat één defecte auto het geheele verkeer stop zet; waarbij het echter ook niet aangaat, de defecte auto dan maar terstond bijv. van een dijk af naar beneden te werpen, als dit niet gebiedend noodzakelijk is. Groote aandacht zal ook moeten worden gewijd aan het doelmatig snel in- en uitladen van personen, materieel en paarden enz., wat slechts door oefening verkregen zal kunnen worden. Het spreekt van zelf, dat het van te voren aanwijzen van verkeersofficieren c. q. commissies, een gebiedende eisch is, welke officieren bij manoeuvres hunne verworven kennis aan de practijk zullen kunnen toetsen en deze verrijken door hunne daarbij opgedane ondervindingen.

De wederzijdsche operatieplannen voor den veldtocht van 1599,

DOOR

W. E. VAN DAM VAN ISSELT,

Majoor van den Generalen Staf.

Prins Maurits' veldtocht van 1599, voor ons in zoo menig opzicht zeer leerzaam, is dit ook, wat betreft de wederzijdsche operatieplannen en de overwegingen, welke bij het opmaken daarvan gegolden hebben. Wij zullen daarom van beide hier een korte beschrijving laten volgen.

a. Het operatieplan der Spanjaarden.

15 Mrt. kwam Kardinaal Andreas te Maastricht, waar de Admirant hem wachtte met Graaf Herman van den Berg, Gouverneur van Gelderland, met zijn broeder Graaf Frederik van den Berg, Generaal van het leger, ook Don Coloma, La Barlotte, Landriano; hierbij was ook President Richardot 1). De bedoeling was om de plannen voor den komenden veldtocht te bespreken. De Kardinaal verklaarde, „dat hy quam met intentie om den vyant te benauwen in syn eygen huys, ende hem de oorloghe te brengen in syn eygen inghewandt” 2), m. a. w. men wilde trachten door te dringen tot het hart des lands. Tot zoover waren de plannen eenstemmig, doch groot verschil van meening bestond er over het tijdstip voor de opening van den veldtocht. De meesten achtten het veel te vroeg om te velde te gaan en wilden daarom tot half April te Rees of Emmerik wachten, wanneer er gras zou zijn om de paarden te onderhouden. Velen ook vonden het ongeraden om nu reeds een plan te maken, dat toch niet geheim blijven kon 2). Het meeste verschil van inzicht bestond over de vraag, welke operatielijn men kiezen zou; vooral in dit opzicht is het in dien krijgsraad verhandelde voor ons van gewicht. De Kardinaal wilde den aanval in ieder geval over de Waal in de Bommelerwaard, derhalve meer uit het Zuiden verrichten, om daarna over de rivieren Holland binnen te dringen. Anderen, wier woordvoerder Mendoza werd, wilden andermaal een inval in de Veluwe beproeven, derhalve zich van Deventer en Zutphen meester maken en den IJssel overtrekken. Deze rivier was nergens zoo breed als de Waal; boven-

1) Voorzitter van den geheimraad te Brussel.

2) Coloma. De krijgsraad te Maastricht. B o r. 14.

dien dacht men, door zich van de Veluwe meester te maken, de W. van de N. Provinciën te kunnen scheiden en aldus de herovering dezer laatste gemakkelijk te maken 1). Aan de verbinding over de Zuiderzee tusschen W. en N., die ons in de jaren 1672/3 van zoo onberekenbaar nut bij de verdediging is geweest, toen ook de geheele Veluwe in 's vijands handen was, werd door onze vijanden blijkbaar niet gedacht 2). Het plan om over den IJssel te trekken werd ten slotte verworpen, omdat men zich niet zoo ver wilde verwijderen van zijn basis, Brabant en Vlaanderen, waar alle garnizoenen lagen.

De raad scheidde zeer tevreden over het getal troepen, waarmede men den veldtocht zou kunnen openen, n.l. 17.000 man infanterie en 2000 man cavalerie, doch zonder een beslissing genomen te hebben omtrent de plaats, waar men de Waal overtrekken zou. De Kardinaal met den Admirant en gevolg vertrokken hierop 27 Mrt. van Maastricht over Roermond en Venlo naar Rees, waar zij 7 April aankwamen. Het leger kreeg order om zich gereed te maken voor het vertrek 3). De beslissing omtrent de laatstgenoemde vraag viel eerst 20 April in een tweeden krijgsraad, in de kwartieren van Emmerik vlak vóór de opening van den veldtocht gehouden. Men was het over eens, „dat men door alle middelen zou trachten over de Waal te trekken en zo diep, als 't mogelyk was, in des vyants lant in te dringen” 4). De Kardinaal was reeds in Mrt. te Brussel overreed om „het eiland van Bommel” (de Bommelerwaard) binnen te vallen. Mendoza en zij, die het vorige jaar met hem den oorlog gevoerd hadden, stelden een aanval op de Schenkenschans, het oude splitsingspunt van Rijn en Waal, voor als de belangrijkste, die men ondernemen kon. Als men het leger waagde, terwijl de Aartshertog afwezig was, dan moest het gewaagd worden voor iets, dat wat waard was. Nam men die schans, de sleutel der eilanden, dan was men meester van beide rivieren „ende binden wy gheheel Hollandt de handen ende voeten; wy laten de IJssel afghesneden met vier steden, als Zutphen, Deventer, Zwol ende Campen, tot aan de Zuyderzee. . . . met twee brugghen, die wy maken, de eene over de Wale ende d'andere over den Rhyn, ende wy zyn meester van alle 't ghene tusschen die twee rivieren leyt 5).” De bevolking was daar den Spanjaarden niet slecht gezind. Zelf had men een sterke artillerie en de beste infanterie, die er ooit geweest was 6). Men kon na het nemen van de schans de Betuwe daar binnenvallen, waar de Waal het minst verdedigd werd.

1) Coloma. De krijgsraad te Maastricht. Bor. 14.

2) In 1629 heeft de Zuiderzee geen rol gespeeld bij de verdediging. Toch hield Amsterdam de kustplaatsen der buitenprovinciën behoorlijk in het oog. Zie de Bordes. Verdediging Nederland in 1629. 44/5. 93. 180.

3) Coloma. De Kardinaal gaat naar de kampen.

4) Bentivoglio. 644.

5) Bor. Folio 14 verso.

6) Coloma. De Admirant stelt den aanval voor op Schenkenschans.

De geheele raad vereenigde zich met het advies om den eersten aanval te richten op de Schenkenschans en de Kardinaal, die oorspronkelijk voor een inval in de Bommelerwaard was, begon ook reeds over te hellen, toen Richardot het woord vroeg. Hij achtte een aanslag op de Schenkenschans te bezwaarlijk, voornamelijk den overtocht over de rivieren om het leger in de Betuwe te brengen en het hier behoorlijk te ondersteunen, daar de onzen de overhand hadden, wat de verdedigingsmiddelen te water betrof 1). Parma was voor den aanval op die schans teruggedeeind, „selfs doe het fort noch nauycks weerbaer en was.... Indien men het voorlede jaer, de vyant so swack zynde, als hy nu machtich is, niet goet en vont te soecken de IJsel te passeren met geweldt, hoe sal men als nu den Wael passeren, in spyt van het fort ende van het gheheele leger der rebellen, 't welck voorseker derwaerts aen comen soude, om dat te beletten.” Hij raadde aan om eerst Nijmegen met de schans Knodsenburg daartegenover te nemen, aldus de Schenkenschans af te snijden van Holland en haar vervolgens in den rug aan te tasten 2). Weer anderen hielden ook deze belegering voor onmogelijk in verband met de groote breedte van de Waal en den omvang der vesting Nijmegen; zij riedden een inval in de Bommelerwaard aan met een aanslag op Bommel, van welke vesting bekend was, dat hare muren in slechten toestand verkeerden. Deze aanval vond een goede basis in 's Hertogenbosch 3).

Uit deze uiteenlopende meeningen werd ten slotte een operatieplan gedistilleerd. Men zou de Schenkenschans naderen om den vijand te „diverteeren”. Schuiten op wagens moesten worden medegenomen, of wel eenige goed uitgeruste ponten, die men den Rijn zou laten adrijven, om c. q te kunnen doordringen in het eiland, waarop de Schenkenschans lag 2). Wanneer deze diversie (schijnaanval) hare werking zou hebben doen gevoelen, d. w. z. wanneer Prins Maurits met zijn hoofdmacht de schans en omgeving te hulp gesneld, derhalve van het beslissend punt verwijderd zou zijn, wilde de Kardinaal tot zijn oorspronkelijk plan, een aanslag op Bommel en een doordringen over de Waal, terugkeeren, waartoe het Spaansche leger dan met snelle marschen naar die zijde verplaatst moest worden. Reeds hiervóór zagen wij, welk een waarde die vesting bezat voor de dekking van Holland en welk een gewicht de Spanjaarden aan Bommel hechtten 4). Was deze vesting veroverd, dan waren de Spanjaarden in elk geval meester van het geheele eiland en was 's Hertogenbosch des te beter voor hen gedekt 5). „Het voornaamste oogmerk der Koningschen in hunne poging van Bommel te veroveren bestond hierin, om een sterke plaats aan de

1) Bentivoglio. 644.

2) Bor. Folio 14 verso.

3) Naast Bor geeft ook Bentivoglio, 643/5 een goed overzicht van het in de beide krijgswetenschappen verhandelde.

4) Zie Krijgswetenschap. 1917/8, 21.

5) Bentivoglio 645.

Waal te hebben, en „door deze middel over d'overtocht over die vloet te gebieden, en in 't ingewant van des vyants lant, en besonderlyck in Hollant te kunnen komen" 1).

De veldtocht van 1599, door de Spanjaarden inderdaad volgens dit plan uitgevoerd, geeft ons derhalve een juist omgekeerd beeld te aanschouwen van dien van 1629, toen, na een demonstratie des vijands uit Z. richting tegen de insluiting van 's Hertogenbosch, de hoofdaanval bestond uit een poging tot doordringen uit O. richting over den IJssel en door de Veluwe naar het hart des lands.

b. Het operatieplan van Prins Maurits. Onzekerheid, der strategische verdediging eigen.

Wellicht heeft in het vroege voorjaar van 1599 bij Prins Maurits het voornemen bestaan om den vijand te voorkomen en te verrassen, op bescheiden schaal strategisch aanvallend op te treden 2). De Buzanval, die de voorbereidingen der Republiek van nabij en met groote belangstelling volgde, maakt daarvan hier en daar gewag. Reeds op 28 Oct. 1598 schreef hij, dat Prins Maurits te velde zou komen „devant le mois d'avril" 3). In Jan. 1599 voegde hij daaraan nog toe: „Ils (St. G.) veulent estre les premiers en campagne, et faire quelque effet, qui serve à rompre les desseins de leurs ennemis;" het offensief zou tegen Kleef en Westphalen gericht worden, doch hij twijfelde, of de Prins er in slagen zou, zijn troepen tijdig uit de garnizoenen tot een veldleger bijeen te trekken 4). Nog op 7 April schreef hij: „Tant à cause des levées et des hommes desquels ces Messieurs (St. G.) s'asseuroient pour prendre les premiers la campagne", doch de twijfel was toen inmiddels nog grooter geworden, want hij voegde er aan toe: „Le mal est, que toutes ses pièces seront si tard ramassées, qu'il (Prins Maurits) sera contraint de suivre les desseins de son ennemy" 5).

Arend, vermoedelijk op deze mededeelingen afgaande, zegt: „Prins Maurits vormde reeds plannen om den vijand in den aanvang der lente te voorkomen en zelf aan te tasten, hetgeen hem aanmerkelijke voordeelen zou hebben verschaft" 6). Hij verwijst daarbij naar van Reyd, 379, die aldaar echter alleen vermeldt, hoe de Spanjaarden onverwacht vroeg ten aanval oprukten, de Prins toen met zijn wervingen nog niet gereed was en zich derhalve moest behelpen met de weinige troepen, die hij toen bijeen had.

Verder vindt men van 's Prinsens offensieve voornemens in de lente

1) T. a. p. 650.

2) Ook in 1672 heeft een soortgelijk plan aanvankelijk bestaan. Zie van Sype-
teyn en de Bordes. I, 45/7.

3) de Buzanval, 5.

4) Id. 59/60.

5) Id. 131/2.

6) T. a. p. 115.

nergens een spoor, zelfs niet in zijne brieven aan de St. G. of in de resn. dezer laatsten en van den R. v. St. Alleen vermeldt van Re y d, hoe de Prins in het voorjaar, behalve Zevenaar en het Tolhuis, ook Grontsteyn en Halsaf in het Land van Kleef deed bezetten, „om voorwachten te hebben ende niet haestich overrumpelt te worden” 1). Uit al het voorgaande bleek integendeel, dat Prins Maurits' eerste maatregelen uitsluitend op de strategische verdediging gericht waren en dat hij in het voorjaar de grootste moeite had om de daartoe noodige krachten bijeen te krijgen 2). Wel vindt men in de secr. res. der St. G. gewag gemaakt van een aanslag, dien de Prins voornemens was te doen uitvoeren „om den vyandt te diverteren”, doch de niet genoemde „entreprenneur” daarvan, die zich verbonden had om daartoe 1200 voetknechten en 300 ruiters geheel te zijnen laste op de been te brengen en die zich volkomen schadeloos zou mogen stellen uit de door hem te veroveren plaatsen, maakte ten slotte bezwaren. Hoewel de St. G. dien dag ten slotte bepaalden, dat hetgeen bij de verovering aan de gedane uitgaven te kort zou komen, door het Land zou gedragen worden, is van de onderneming niets gekomen; en in ieder geval golden deze plannen meer een plaatselijken aanslag dan een strategisch offensief.

Medio April was de Buzanval volkomen overtuigd, dat de Prins door de wederzijdsche sterkteverhoudingen en verdere omstandigheden niet in staat was den vijand te voorkomen. „Car je ne voy pas, que tous leurs efforts de cette année puissent aller plus avant que la deffensive” 3). Doordien de Prins minder troepen had en later gereed was dan de Admirant, die verrassend te velde verscheen, was de rol van strategische verdediger voor hem onvermijdelijk. Als zoodanig gevoelde hij in vollen omvang het groote nadeel, dien vorm der oorlogvoering eigen, n.l. de onzekerheid omtrent 's vijands voornemens, het zich moeten schikken naar den wil en de handelingen des tegenstanders, het gemis van het initiatief. Daarvan was een ongewenschte verdeling van zijn troepen het gevolg, zooals de Prins in zijn brief van 19 April zelf aangaf. Wel wist hij, dat de vijand vroeg in het voorjaar te velde trok en zijn eerste stoot vermoedelijk het Waalfront 's Gravenweert—Nijmegen—de Voren gelden zou, doch het was natuurlijk niet bekend, of dit tevens de hoofd aanval beteekende, en, zoo niet, waar deze dan wèl komen zou. De Prins kon derhalve niet veel anders doen dan onze beide gekozen frontieren van Waal en IJssel zoo goed mogelijk in staat van verdediging laten brengen, deze met de noodige bezettingstroepen voorzien en verder alle troepen, die men elders slechts eenigszins missen kon, tot een veldleger bijentrekken in een centrale stelling op het aanhechtingspunt van Waal en IJssel, d. i. op de 's Gra-

1) van Re y d. 375.

2) Zie Militaire Spectator. 1919. 423 e. v.

3) de Buzanval. 138.

venweert achter de Schenkenschans 1). Deze stelling achter den onverdeelden Rijn, als een opstelling op de binnenlijnen te beschouwen, leende er zich bijzonder toe om van daaruit op te rukken naarmate 's vijands handelingen zich zouden teekenen. De onzekerheid van den strategischen verdediger spreekt duidelijk uit 's Prinsen schrijven dd. 24 April „int leger tot Aert” aan de St. G., welke brief tevens als zijn operatieplan kan gelden: „Den Cardinael hout hem noch tot Embrick ende heeft zyn volck nyet alleen op d'eene ende d'andere zyde des Rhyns gedeelt, maer oock eenen aensienlycken hoop soo te voet als te peerde aen de Maescant gequartiert, ende laet den roep gaen, dat hy een brugge over de voorsz. riviere wil slaen, ende in Brabant comen, omme aldaer eenige plaetsen ende namentlyck Breda te belegeren, ende dese frontieren verlaten; ondertusschen maect hy groote preparatie van oorloge greeet, ende alsoo het onseker is ofte hy desen roep ende gelaet maect, meenende ons daer mede te abuseren, ende tot diversie te beweghen, omme des te beter op dese frontieren eenen inval te mogen doen, ende tot zynen wil te comen, ofte dat hy hem gereckelycken naer Brabant sal willen begeven, in welken gevalle wy noodich vinden, dat omtrent thien compaigniën, soo uyt de garnisoenen van Geertruydenberghe, Willemstad, Clundert ende Bergen op Zoom, als uyt de naestgelegene garnisoenen van Zeelandt 2) gereedt gehouden worden, omme, soo wanneer de noot soude vereysschen, binnen Breda ofte opte Voren in Bommelreweert gesonden te worden 3), tot dat wy ons van hier derwaerts sullen connen begeven, soo versoecken wy U. E. hier mede vrundelyck, ordre te stellen, dat 't selve in 't werck gestelt worde, ende dat de voorsz. thien compaigniën ofte tschepe ofte ontrent Bommel aender handt worden gehouden, ende dat J o^r. J o h a n v a n E g m o n t gecommiteert worde, daerover te commandeeren 4), ende hem daarmede in allen occurentiën, t'ware tot Breda, Bommel, opte Voren ofte elders te gebruycken, soo wanneer der Landen dienst 't selve soude moghen vereysschen, ende dat in de plaetse, daer de voorsz. compaigniën sullen uytgetrocken worden, eenige borgers 5) gesonden worden, tot dat men sal mogen sien, waer den vyandt het hoofd sal willen keeren, opdat wy nyet genootsaect en worden, dese quartieren subitelycken te abandonneren, waer deur den vyant soude occasie gegeven worden tot zyne intentie te comen ende ons te adverteren, wat hierinne by U. E. sal wesen geresolveert ende gedaen.”

Twee dagen nadat de Prins dezen brief schreef, zeide v a n O l d e n b a r n e v e l t in de St. G., dat, nu de vijand zoo sterk was, hij zich

1) Zoals de Prins ook inderdaad gedaan heeft.

2) N.l. Tholen en Goes.

3) Dit staat er letterlijk, ofschoon de Voren een eiland was beoosten de O. punt van de Bommelerwaard.

4) Zie omtrent deze gevraagde compaigniën verder Krijgswetenschap 1917 8, 401.

5) D. w. z. gewapende burgers of schutterijen.

gemakkelijk in twee deelen kon splitsen (demonstratie en hoofdaanval), „daertegen dat men hem bezwaerlyck zoude connen resisteren, overmitz onse volck zeer verdeelt moet liggen”. Zelf had de Prins op 19 April op het zenden van veel meer troepen aangedrongen, „besonder ten opsien wy op soo verscheyden plaetsen den vyandt moeten verwachten ende het volck van oorloge verdeylen”. Hierna zal voorts blijken, hoe lang Prins Maurits, zelfs toen de vijand zijn aanval op het Waalfront reeds begonnen was, nog in onzekerheid verkeerde omtrent de ware plaats, waar de vijand in Holland wilde inbreken en hoe de Prins dientengevolge zijn hoofdmacht slechts schoorvoetend en bij gedeelten van Schenkenschans naar de zijde van Bommel heeft verplaatst. Zelfs op 7 Mei — twee dagen na den inval der Spanjaarden in de Bommelerwaard — schreef de Prins nog, hoe het, aangezien de vijand aldaar zoo weinig bagage bij zich had, allen schijn had, alsof zijn onderneming er „nyet dan tot diversie en tendeert”, terwijl hij den 8sten nog niet goed besloten was, om zijn hoofdmacht van Schenkenschans naar Bommel te ontbieden 1).

---

1) Zie Krijgswetenschap. 1917/8, 45 6.

Verhouding van officieren tot onderofficieren,

DOOR

H. C. ROUFFAER,

Kapitein der Grenadiers.

Een der drie euvelen, waaraan deze tijd lijdt, noemt Prof. H e y m a n s „Het vreemd staan tegenover onze medemenschen”. Dit is dus niet iets specifiek militair, maar hangt nauw samen met dezen tijd. De materialistische 19e eeuw heeft zich met kracht geworpen op het stoffelijke, hopende 's menschen geluk daarmede te kunnen dienen. Het wereldgebeuren 1914—1918 is het jammerlijke eindresultaat van dat materialisme. Deze cultuur heeft fiasco gemaakt. Maar het hoopvolle in deze is, dat cultuur weder door cultuur is te genezen. Dat materialisme heeft een sterk egoïsme te voorschijn geroepen en doet ons leven ieder in de cel zijner bijzondere gedachten en aandoeningen, wenschen en idealen. Dit heeft de intimiteit doen verloren gaan en dat heeft weer tot oorzaak, dat wij de woorden en handelingen onzer medemenschen verkeerd begrijpen en dientengevolge verkeerd beoordeelen.

Prof. H e y m a n s zegt: „Ik denk hier niet in de eerste plaats aan de gevallen, waarin diepgaande meningsverschillen op godsdienstig, maatschappelijk of staatkundig gebied het moeilijk of onmogelijk maken zich op elkanders standpunt te plaatsen; al wil ik er in het voorbijgaan op wijzen, hoe vaak moeilijkheid of onmogelijkheid den verheffenden strijd der beginselen in een demoraliseerend persoonlijk geharrewar doet ontaarden. Maar buiten verhouding talrijker en drukkender dan de groote zijn de kleine misverstanden, die niet de eenheid van den staat, maar die van het gezin of van de maatschappelijke groep bedreigen o. a. in dienstbetrekkingen, leidende tot verwijdering in alle soorten en graden, van de momentane ontstemming tot de openbare breuk of de onherstelbare veete toe. En hier ook weer zijn het misschien niet de groote, maar veeleer de kleine verwijderingen, die ten slotte het meeste leed in de wereld brengen; de eerste mogen voor het oogenblik pijnlijker zijn, na eenigen tijd verliezen zij hun scherpte en wordt een nieuwe evenwichtstoestand mogelijk; de tweede daarentegen doen heele levens verloren gaan in vruchteloos pogen om elkander nader of althans niet verder van elkaar af te komen.

Onder alle uitwendige omstandigheden, die op onzen gemoedstoestand invloed kunnen uitoefenen zijn onze medemenschen verreweg de belangrijkste; uit hen ontspringen de bronnen onzer diepste en hoogste

aandoeningen; hunne instemming en sympathie versterken en verbreden de grondslagen van ons levensgevoel; hunne vijandschap en hunne onverschilligheid dringen ons terug binnen de grenzen van ons enge wankelende ik: zij zijn ons niet slechts middel maar evenzeer doel: hun denken en voelen, hun willen en handelen, heeft voor ons waarde niet uitsluitend en niet in de eerste plaats ter wille van de gevolgen, die het heeft voor ons, maar om de mate waarin het beantwoordt aan de normen, die wij in ons dragen.

En nooit gevoelen wij ons zoo vrij van den vloek der individueele beperking, als wanneer wij met eerbiedige bewondering ons verdiepen in hetgeen door wijzeren en beteren dan wij is gedacht en gedaan.

Weinige dingen zijn dus voor de menschheid zoo noodig als meerdere samenvloeiing; weinige dingen zoo noodlottig als meerdere scheiding der geesten; dat onze gecompliceerde cultuur die scheiding met den dag vergroot moet als een harer donkerste schaduwzijden worden aangemerkt."

Deze tijd is dus schuld, dat de officier vreemd staat tegenover den onderofficier; maar evenzoo de onderofficier tegenover den officier. Daar de meer ontwikkelde in de maatschappij is aangewezen als leider van den minder ontwikkelde, staat het aan den officier deze evolutie tot stand te brengen.

Wij kunnen er ons niet van afmaken door te zeggen: „Er zijn ook zoovele vreemde elementen onder de sergeanten". Want dan is mijn vraag: Waarom en door wien zijn deze vreemde elementen aangesteld tot sergeant?

De mobilisatietoestand is oorzaak geweest dat verscheidene ongeschikte elementen uit oorlogsnoodzaak zijn aangesteld geworden tot sergeant en luitenant.

Deze tijd is nu voorbij en rust op ons de taak de eischen om tot sergeant te worden aangesteld, te herzien, daar gebleken is, dat deze niet voldoen aan de eischen des tijds. De eischen zijn hoofdzakelijk technisch. De eischen gesteld aan het karakter zijn, waarschijnlijk, omdat ze niet gewaardeerd kunnen worden uit onbekendheid met de karakterpsychologie, verwaarloosd geworden.

Van bepaalde negatieve karakterkwaliteiten, de zg. inactieve, welke m. i. iemand ongeschikt doen zijn voor beroepssergeant wordt uit onbekendheid wel verondersteld, dat ze met de jaren wel beter zullen worden. Want hoe is het anders mogelijk dat 4 onderofficieren van de 5 die ik gedurende de 2 laatste jaren bij mijne compagnie heb gehad, afkomstig van den 2-jarigen cursus uit Kampen, besliste inactieven waren?

Eén is reeds gedegradeerd; twee verlaten eerstdaags den dienst tot geluk van henzelf en het leger. De vierde blijft helaas!

De eenige maatstaf, welke men gebruikt tot karakterbeoordeeling is het strafregister; waardoor gedragingen eigen aan de puberteitsjaren wel eens worden aangezien voor negatieve kwaliteiten, maar ook in nog meerdere mate besliste negatieve kwaliteiten verborgen blijven.

Er zijn nu eenmaal menschen, die met een zekere virtuositeit altijd door de mazen van het net heenkruijen. Na den $\pm$ 23-jarigen leeftijd heeft het karakter zijn vasten vorm aangenomen en daarom zou het m. i. dienstig zijn, de categorie sergeanten te verdeelen in 2 klassen (1°. bijv. in sergeanten-titulair en sergeanten of 2°. sergeanten en sergeanten 1ste klasse) en dan den sergeant niet voor zijn 23e jaar aan te stellen tot sergeant 1ste klasse; waarbij om den studiezin te prikkelen bepaald zou kunnen worden, dat het theoretisch sergeantsexamen zou moeten worden overgedaan, maar waarbij vooral de beroeps-karakterkwaliteiten den doorslag zouden moeten geven.

Men heeft dan gelegenheid de ongeschikten voor het beroep te weren uit den sergeantsrang; zoodat de sergeant als norm zal zijn een plichtmatig, betrouwbaar, verantwoordelijk onderofficier. De sergeant-titulair fungeert dan als kweekeling-opvoeder en heeft in die 4 jaren tijd en gelegenheid om onder leiding ontwikkeld te worden tot een militair opvoeder. Geeft hij gedurende die 4 jaren blijk karaktereigenschappen te bezitten, welke hem ongeschikt maken voor het beroep van onderofficier, dan zoude het in zijn belang zijn en in dat van het leger hem niet toe te laten tot reëngagement. De karakterbeoordeeling zou door tijdige overplaatsing bij ongunstige beoordeeling, kunnen geschieden door bijv. 2 of meerdere verschillende chefs. Een jongmensch zelf nog verkeerende in de puberteitsjaren is ongeschikt om als opvoeder op te treden over menschen van denzelfden leeftijd. Hij moet de vlegeljaren ontgroeid zijn en gedurende zijne puberteitsjaren bescheidenheid leeren en niet zooals nu, dat schreeuwerige ontontwikkelde broekjes in hun puberteitsverwaandheid het bezadigde wijzere element overschreeuwen.

In vroeger tijden, toen de korporaal eenige jaren op de voordracht moest staan om tot den sergeantsrang bevorderd te worden leerde hij bescheidenheid en had nog eerbied voor dien rang, maar daar, onder de tegenwoordige omstandigheden, den sergeantsrang betrekkelijk gemakkelijk en spoedig wordt verkregen is zulks m. i. oorzaak geweest van de desappreciatie van den sergeantsrang in 't algemeen. Het zou m. i. moreel verheffend op het onderofficierskorps werken wanneer een betere selectie bij de bevordering tot sergeant 1ste klasse wordt toegepast.

Wanneer men in het onderofficierskorps de puberteitsmenschen scheidt van de mannen met verantwoordelijkheidsplicht en tuchtzin zal dat ook ten goede moeten inwerken op de verhouding van officier en onderofficier. Echter het grootste heil verwacht ik in deze van het oogenblik, waarop door het legerbestuur gevoeld zal worden, de beteekenis en de rol welke de psychologie reeds vervult en zal vervullen in deze eeuw.

Ik zal geen droge opsomming geven van plaatsen over de geheele wereld, waar reeds instituten en laboratoria voor experimenteel psychologisch onderzoek zijn. In Duitschland en Amerika zijn laboratoria waar mannen psychologisch onderzocht worden of zij geschikt zijn voor

het beroep van wagenbestuurder, chauffeur, machinist bij de spoorwegen enz., zelfs of zij geschikt zijn om eene bepaalde machine in een fabriek te bedienen.

Voor de kostbare vlieger- en waarnemeropleiding zou m.i. een dergelijk instituut niet overbodig zijn en het zou mij niet verwonderen of tijdens den oorlog zijn de vliegers en waarnemers van de Centralen en Entente wetenschappelijk psychologisch geëxperimenteerd.

Het nut, dat ik verwacht van de psychologie wat betreft de verhouding van den officier tot den onderofficier is, dat wij elkander beter zouden leeren begrijpen en kennen.

Prof. Heymans zegt: „De natuurlijke in het leven verworven menschenkennis is eene schoone zaak en zal nooit geheel door abstracte wetenschap kunnen worden vervangen. Maar wel kan zij en moet zij door abstracte wetenschap worden geleid. Iedere leerling behoeft na afgelegd examen nog practijk om het geleerde te kunnen toepassen, maar verwerft die practijk onvergelykelyk sneller en beter dan de ongeschoolde; zoo zal ook, in het verkeer met menschen, de school nooit het leven kunnen missen, maar wel de vruchten van het leven buiten verhouding sneller en overvloediger doen rijpen.

Psychologische kennis zal om slechts een paar punten te noemen: den blik scherpener voor karakteristieke verschillen; overdreven illusies matigen en daardoor voor pijnlijke en gevaarlijke disillusies behoeden; een denkbeeld te geven van de veelheid der typen en daardoor overijde generalisatie uit enkele toevallig samentreffende ervaringen verhinderen.

Het is nu eenmaal zoo, dat wij de personen met wie wij dagelijks in aanraking komen slechts voor een gering deel zelf kunnen kiezen, toch moeten wij ons behoudens zedelijke eischen met allen leeren verdragen en nu geloof ik wel met zekerheid te kunnen zeggen, dat wij ons met verreweg de meeste menschen beter zouden verdragen, wanneer wij ze vollediger kenden.

De psychologie zal ons stap voor stap, eerst in staat stellen, dan er aan gewinnen, eindelijk het ons tot een tweede natuur maken, ons in de gedachten- en gevoelswereld van anderen te verplaatsen; strijd en vijandschap zouden er blijven; maar de ongemotiveerde, de persoonlijke, de onnoodige strijd, de strijd die zich voedt met zich zelf, omdat hij uit misverstand geboren, telkens weer nieuw misverstand schept; de strijd, die demoraliseert, omdat hij de illusie geeft van eigen gerechtigheid in een kwaadwillige wereld, deze strijd zou binnen de engst mogelijke grenzen zijn teruggebracht.”

In de avonduren zou naar den trant der volksuniversiteiten een cursus kunnen worden gehouden in sociologie en speciale psychologie.

Sociologie is de wetenschap wier taak het is, de uitkomsten der verschillende sociale wetenschappen in hun samenhang te doen begrijpen doordat zij de algemeene factoren blootlegt, die bij het tot stand komen en veranderen der sociale verschijnselen werkzaam zijn. Als synthese

der sociale feiten is zij meer dan een bloote som of encyclopaedie der afzonderlijke sociale wetenschappen; zij is de theorie der maatschappelijke verschijnselen als zoodanig. Zij leert ons den grond vormen der menschelijke samenleving, doet ons de samenwerking kennen en tracht ons deze te verklaren door tot de oorzaken, krachten, motieven en wetten der maatschappelijkheid terug te gaan. De sociologie is filosofie van het sociale leven. De sociale politiek is toegepaste, practische sociologie; een techniek van het sociale leven. (Dr. R. Eisler).

De vakvereenigingen belichten de sociale vraagstukken eenzijdig. Op deze cursussen zouden deze vraagstukken universitair objectief behandeld kunnen worden. Wil het leger als sociaal instituut werkzaam zijn — en die rol zal het toch in deze eeuw moeten vervullen — dan moeten de militaire opvoeders ook ontwikkeld worden in die richting en zal daardoor ook belet worden dat de militaire vakvereenigingen een eenzijdig bekrompen standpunt zullen innemen en slaafsche navolgers worden van enkele harer leden, die onbewust zich ontwikkeld hebben in een eenzijdige richting en door hun opleiding en hun ontwikkeling zich niet kunnen plaatsen op een objectief universitair standpunt.

Een dergelijke vakvereeniging heeft de eigenschappen van de massa met hare qualiteiten der uitersten. Hare leiders maken gebruik, maar ook misbruik, van die qualiteiten en bewerken bewust, deels onbewust een der beide dierlijke instincten n.l. de voedingsdrift. Ook wordt de ijdelheid flink geprikkeld. Het materialisme viert in sommige dier vakvereenigingen hoogtij, niettegenstaande dat materialisme niet meer is naar den geest des tijds. Als 3e euvel van dezen tijd zegt Prof. Heymans: „We staan vreemd tegenover den grond der dingen. De godsdienstige wereldbeschouwingen verliezen, ondanks voorbijgaande oplevingen, geleidelijk aan kracht, en nog is niets in staat gebleken om de functies over te nemen, die zij gedurende reeksen van eeuwen hebben vervuld. Die functies bestonden, in één woord samengevat, hierin, dat zij een achtergrond gaven aan het leven. De verzwakking van het godsdienstig leven in onzen tijd heeft zeer ernstige bezwaren met zich medegebracht.”

In het kort samenvattende, zoude ik willen aangeven als middelen om de verhouding van de officieren tot de onderofficieren te verbeteren:

1°. dat de officier als mensch voelt, wil, denkt en handelt tegenover den onderofficier; dus hem niet alleen als den militairen mindere beschouwt;

2°. dat de categorie sergeanten wordt gesplitst in sergeanten-titulair en sergeanten;

3°. dat ontwikkelingscursussen worden ingesteld in den trant der Volksuniversiteiten, waarin behandeld zullen worden, 1°. de speciale psychologie en sociologie ook voor de jeugdige officieren.

Iets over den Franschen Militair-Geneeskundigen Dienst te velde,

DOOR

DR. D. ROMEYN,

Dirigeerend Officier v. Gezondh. 1e Kl. b. d.

In mijn handen kwam de April-aflevering van het maandblad „Mercur de France”, waarin van de hand van Dr. Ernest Syrm en een artikel, getiteld „L'Organisation actuelle du Service de Santé en Campagne”. Omdat de inhoud van het opstel allerlei bevat, wat ook ten onzent kan interesseeren, of punten kan opleveren om er over van gedachten te wisselen en verder ook, wijl het nooit kwaad kan om sommige eigen verhoudingen te vergelijken met gelijksoortige elders, leek het mij niet ongeschikt, om er in het volgende hier het een en ander uit over te nemen. Allicht dat de Volkerenbond nog niet zoo gauw zijn beslag krijgt en daarmede de algemeene belangstelling in legerzaken nog niet zoo spoedig, als sommigen wel schijnen te meenen, zal verminderen, of menigeen zal voor bovengenoemd onderwerp nog voldoende gevoelen om er wat nader mede kennis te maken.

Het uitbreken van den oorlog in Aug. 1914 kwam zoo plotseling en overviel het Fransche leger in die mate, dat het, zooals bekend is, in den aanvang niet in staat was om den inval der Duitsche troepen tegen te houden. En op het geheel maakte het onderdeel de Geneesk. Dienst geen uitzondering: ook deze was niet klaar. Toen het oogenblik aanbrak, waarop het ernst zoude worden met de taak, welke hem is toevertrouwd, bleek hij verrast, onvoorbereid, zelfs min of meer ontredderd. Van het te zijner beschikking gestelde personeel werd te dikwijls al een heel vreemd gebruik gemaakt. Vele geneeskundigen werden gemobiliseerd als hospitaal-soldaten en gedurende meerdere maanden belast met het schoonhouden van lokalen en binnenplaatsen van de vele, overal in Frankrijk verspreide, tijdelijke hospitalen; een chirurgisch assistent van de universiteit Toulouse werd als gewoon *Bons arts* ingedeeld en kreeg daarbij van zijn Regts. arts den last om nooit een *bis-touris* 1) ter hand te nemen. Nog anderen werden gewoon, als *combattant*, bij de Infanterie geplaatst. Niettemin eischte het algemeen belang, dat iedere Franschman naar zijn geheele vermogen en derhalve daarbij zooveel mogelijk rekening houdend met zijne speciale kundigheden,

1) Operatiemes.

medehielp om het vaderland te dienen. Dit had ook bij den Mil. Geneesk. Dienst kunnen en daarom moeten gebeuren: het aantal, de namen en de bijzondere kundigheden der gemobiliseerde artsen waren toch bekend!

Ten opzichte van de hulpmiddelen, het materieel van den M. G. D. was het al niet beter gesteld. Men behoefde om hiervan eenig idee te krijgen slechts de gewonden gezien te hebben, zooals deze bij menigte in de hospitalen van het achterland aankwamen. Niemand, die het gezien heeft, zal ze vergeten die allertreurigste opeenhoopingen van bleeke, ingevallen gezichten; die havelooze, met modderige en bloederige lommen bedekte, van dorst omkomende krijgers; hij zal ze altijd voor oogen hebben die reeksen draagbaren op de stations, waar de stervenden althans nog wat frissche lucht konden binnenhalen; die bevuilde verbanden; die wonden, lijkende op plasjes stinkenden etter, waarin het krioelde van maden; die lijders aan tetanus, welke aan deze moordende aandoening zulk een gunstigen bodem leverden, hun leven eindigende in een laatste en verschrikkelijke stuiptrekking. Bekend is ten slotte de buiktyphus-epidemie, welke in de eerste maanden van 1915 de gelederen zoo meedoogenloos dunde. Al deze ongelukkige toestanden behooren nu tot het verledene; zij zullen echter nimmer doen vergeten, dat bij het begin van den oorlog de Fransche M. G. D. slecht was voorbereid en niet in staat om aan zijne verplichtingen te voldoen.

Het spreekt van zelf, dat allengs alles is terecht gekomen; dank zij mede den enormen toevloed van in de school van de praktijk gevormde reserve-artsen, werden allerlei moeielijkheden overwonnen en kwam, als altijd, door hard werken veel goeds tot stand. Alle grootheden uit de ziekenhuizen, professoren en assistenten van de universiteiten werden opgeroepen en — niettegenstaande de tegenwerking van de actieve Officieren van Gezondheid — met het noodige gezag bekleed om hunne ideeën en methoden te doen ingang vinden en in goede resultaten om te zetten; alles in het belang van den zieken of gewonden soldaat en daarmee van het bedreigde vaderland. Ook de minder op den voorgrond tredende reserve-artsen hebben belangrijke diensten bewezen. Zij waren het vooral, die eene nieuwe, bij den M. G. D. tot nog toe onbekende methode deden ingang vinden, n.l. die om den zieken soldaat als een gewonen patient te onderzoeken, zonder hem a priori voor een leugenaar te houden. Dank zij de medewerking van al dat reserve-personeel, hetwelk in aantal de actief dienende Off. v. Gezondh. aanzienlijk overtrof, was het dienstvak bij het sluiten van den wapenstilstand een orgaan geworden op bewonderenswaardige wijze geschikt gemaakt voor de rol, welke het in het belang der combatanten heeft te spelen: het had n.l. nagenoeg de volmaaktheid bereikt. (Dr. E. S y r m e n).

Gaan wij thans na, wat er gebeurt met den soldaat, die b.v. bij den stormloop wordt getroffen door een geweerkogel of een granaatscherf, waardoor hij òf wordt gedood, òf verwond. Als de man sneuvelt, wordt het lijk onmiddellijk door de Compies ploeg van 4 ziekendragers

weggebracht, tenzij zulks door het vijandelijk afsluitingsvuur of door de aanwezigheid van directe hulp behoevende gewonden onmogelijk is. Ten opzichte van dit wegvoeren der dooden heeft nog al eens verschil van opinie bestaan tusschen Commandanten en M. G. D. De Cies Ct. wil, dat een aanwezig lijk dadelijk verdwijnt; omdat hij bang is, dat de aanblik van het cadaver van den kameraad een slechten invloed zal hebben op het elan, waarmede zijn troep straks zal stormen. Voor den medicus daarentegen is een gewonde, die door directe hulp nog gered kan worden, belangrijker dan een lijk. Daarbij komt nog, dat het den O. v. G. soms wel wat al te machtig wordt, als men van hem verlangt, dat hij, voor het wegbrengen van een doode, ziekendragers aan een waarschijnlijk sneuvelen gaat blootstellen. In elk geval, hetzij wat vroeger of wat later, komt het lijk op de Bons verb. pl. Daar wordt door den O. v. G. de dood geconstateerd en worden verder 's mans kleine eigendommen verzameld, geïnventariseerd en met het herkenningsplaatje in een goed gesloten zakje gedaan. Dit zakje komt daarna bij den „officier de détails”, die het doorzendt en ook de noodige akten opmaakt voor den burgerlijken stand.

In Mei 1915 werd gemeend rekening te moeten houden met het aantal gesneuvelden, die door de familie zouden kunnen worden opgevraagd en werd gelast, dat elke man 2 herkenningsplaatjes zoude krijgen: één, zoude altijd op het lijk blijven om dit bij eventueele opgraving te kunnen identificeeren. Nog werd terzelfder tijd voorgescreven, dat, waar mogelijk, elke doode in een lijkkist zoude worden ter aarde besteld. In den laatsten tijd kreeg zelfs ieder zijn eigen graf, waarop een houten kruis kwam te staan, voorzien van de noodige inscripties daarop met een gloeiend ijzer aangebracht.

Was de gekwetste van zoeven niet dood, doch slechts licht gewond, marschvaardig, dan verbindt hij zich met zijn verbandpakje en gaat hij naar de Bons verb. pl. Een zwaar gewonde wordt, nadat hij door den hosp. sold. of den „médecin auxiliaire” is verbonden, door de ziekendragers daarheen gebracht. Die verb. pl. ligt, al naar de omstandigheden en terreinverhoudingen, 300 à 600 M. achter de voorste linie en is in den regel, mede door het ontbreken van geschikt bouw-materiaal, zeer eenvoudig ingericht. Zij is het verblijf voor den Bons arts, een korp. hosp. sold. en de reserve-ziekendragers, terwijl de méd. auxiliaire en een korp. hosp. sold. zich in een nog eenvoudiger onderkomen tusschen de Cieën ophouden. Bij het verbinden op de Bons verb. pl. wordt van het principe uitgegaan, dat de verwonding zelve geene enkele behandeling noodig heeft: geen antisepsis; het is voldoende de huid rond de wonde met tinct. jodii te penseelen en een goed aseptisch verband aan te leggen. Bij fractuur wordt een spalkverband ge-appliceerd, of wordt het gebroken lid in een metalen goot gelegd. Na het verbinden en het, zoo noodig, aanwenden van middelen ter bestrijding van den „schok”, wordt het noodige administratieve werk verricht en de patient voorzien van een verbandkaart: de zittend ver-

voerbaren aan een knoop van de jas, anderen aan het schoeisel of het voetverband; dit laatste teneinde het op een volgende verb. pl. den O. v. G. gemakkelijker te maken; hij kan dan zonder in den wagen te klimmen of den patient te zien, wat altijd verlies van kostbaren tijd ten gevolge heeft, de kaart lezen.

Van de Bons verb. pl. wordt de gewonde of door de muzikanten naar de Regts. verb. pl. gebracht, of door divisie-ziekendragers naar de Divisie (hoofd)-verb. pl. Voor dit vervoer achteruit, dat niet door de gewone loopgraven kan plaats hebben, omdat daar geen beladen draagbaar kan passeeren, had men soms, b.v. in Champagne, afzonderlijke loopgraven gemaakt; elders b.v. bij Verdun ging het door het open veld. Op de Regts. verb. pl. bevindt zich de Regts. arts; deze verb. pl. is voor ziekenwagens en automobielen te bereiken. De hoofdverb. pl. wordt ingericht op eene plaats, zoover achteruit, dat zij buiten het systematische en heftige geschutvuur ligt; aan den eenen kant is zij de verzamelplaats voor de reeds op de Bons verb. pln. geholpen gekwetsten en aan den anderen voor de ambulance-auto's, welke de patienten verder achteruit, van de te gevaarlijke oorden moeten wegbrengen. Noch op de Regts., noch op de Div.-verb. pl. wordt de aangebrachte gewonde behandeld; men laaft hem en plaatst hem in de ziekenauto, welke hem naar de Sorteering-ambulance brengt. Deze laatste bestaat uit één of meer Div. verb. pln., ondergebracht in tenten, op 4 of 5 K.M. van de loopgraven. Soms, met name op plaatsen waar het voortdurend onrustig is, wordt eene sectie meer naar voren, dicht achter de div. verb. pl. gedetacheerd om reeds daar met de sorteering en met den afvoer per ziekenauto naar deze of gene formatie te beginnen.

Elke divisie beschikt over twee verbandplaatsen; bovendien zijn er per legerkorps nog twee in reserve. Een der beide divisie-verb. pln. is in den regel voor de ontvangst van zieken bedoeld; de andere voor gewonden. De laatste is met het oog op hare bijzondere functie een echt chirurgisch centrum: behalve haar gewone personeel heeft zij eene chirurgische groep, bestaande uit een chirurg, diens assistent, een anaesthesist en twee hosp. soldn. Bovendien kreeg zij in den loop van den oorlog de beschikking over eene aanvullende chirurgische groep, gevormd door een vrachtauto met aanhangwagen, waarop het noodige voor electriciteit-opwekking en radiologie; verder toestellen voor steriliseering en eene uit elkaar neembare operatiebarak. Op een dezer ambulances komt de gekwetste, die even te voren de Bons verb. pl. verliet. Eischt zijn toestand, dat zonder verwijl bij hem ingegrepen wordt, dan wordt hij hier onmiddellijk geopereerd en opgenomen. Licht gewonden worden direct per vrachtauto naar het dichtst bijzijnde Evacuatiestation vervoerd, terwijl de middelmatig en ernstig gekwetsten, voorzoover bij hen eene operatie noodig is, direct naar het Evacuatie-hospitaal worden gedirigeerd.

Door de aangegeven sorteering beoogt men verschillende voordeelen

te bereiken, zoo in het belang van het leger, als ook van den gekwetste zelf. Licht gewonden, wier weder-geschiktheid voor den dienst binnen 4 à 5 weken te verwachten is, worden binnen de legerzône gehouden evenzoo de onvervoerbaren, voor wie een verder transport achteruit gevaar zoude opleveren. Zij, wier toestand eene hospitaalverpleging van langer dan 5 weken waarschijnlijk maakt, worden zoo vlug en zoo confortabel, als mogelijk is, naar het achterland overgebracht. De vervoerbare gewonde, die, zooals wij zagen, naar het evacuatie-hospitaal gedirigeerd wordt, mag aangenomen worden daar aan te komen 8 à 10 uren na zijne verwonding. Nu begint eigenlijk pas zijne serieuze behandeling: allereerst wordt hij ingespoten met anti-tetanusserum en wordt hij onder de beste verhoudingen en met gebruikmaking van alle mogelijke moderne hulpmiddelen geopereerd.

Het evacuatie-hospitaal is eene echte chirurgische werkplaats; het beschikt, op gemiddeld 15 K.M. van de voorste linie verwijderd, over een honderdtal houten barakken, plaats biedende aan ongeveer 2000 verpleegden. Het personeel bestaat uit 60 à 80 Offn. v. Gez., 15 à 18 chirurgische groepen en 800 hosp. soldn.; verder bevat het: divisie-verb. pln. en chirurgische auto-ambulances. De laatste zijn tijdens den oorlog opgericht en bestaan uit drie vrachtauto's met materieel voor steriliseering, radiologie, opwekking van electriciteit en een groote operatiezaal.

Bij het verlaten van het Evac. Hosp. heeft de verwonde alles gekregen, wat zijn toestand noodig maakte, zijn temperatuur is weer normaal; hoogstens kan later nog een of ander secundair ingrijpen noodig zijn. Vóór hij met den hospitaaltrein, die dagelijks aan het Ev. station aankomt, het operatiegebied verlaat om zijn herstel in het achterland af te wachten, wordt hij nog even gezien op de regelingsetappenplaats, waar gelegenheid is de aankomende gewonden, wier toestand verergerde, op te nemen, event. de vroeger aangelegde verbanden te verbeteren of aan te vullen.

Ten slotte deelt Dr. S y r m e n nog het een en ander mede over de functie van den Franschen *Bons arts*. Behalve zijn direct medisch werk en zijne bemoeienis met de dooden, moet hij de noodige maatregelen nemen om ziekten bij den troep te voorkomen, om gunstige hygienische verhoudingen in het leven te roepen, te zorgen voor goed drinkwater en het in orde zijn der gasmaskers. Van deze laatste moet hij weten, of liever kunnen raden, hoe de verschillende allengs in gebruik genomen modellen in elkaar zitten en hoe zij werken; hij moet op de hoogte zijn van alles, wat binnen zijn ressort aanwezig is om de gevolgen van giftige gassen te bestrijden. Zooals gezegd, moet hij in deze veel kunnen raden, want van de talrijke ter zake uitgegeven circulaires werd er geen geadresseerd aan den M. G. D., die toch juist met den inhoud had kennis te maken, doch wel aan de troepencommando's. Wel werden te Parijs speciale cursussen over dit onderwerp gegeven, doch daarheen werden nagenoeg alleen Offn. v. G. uit het achterland gezon-

den, die er natuurlijk niets aan hadden, doch de Bons artsen liet men bij hun troep, waar zij voordrachten moesten houden over de werking der gasmaskers en andere toestellen; waar zij de laatste moesten gebruiken zonder ze goed te kennen en waar zij het goed passen der maskers moesten controleeren, te beginnen met de eenvoudige compres van 1915 tot het meer gecompliceerde masker van 1918 toe.

Behalve de zuiver geneeskundige functies, waarmede de Fransche Offn. v. Gez. bij de regimenten waren belast, hadden de Bons artsen nog de para-medische taak om het moreel der troepen mede te helpen hoog houden. Op dit punt is de O. v. G. niet alleen arts, doch vooral soldaat; evenals de troepenofficier moet hij een voorbeeld zijn, waar het geldt hoog houden der discipline, verder in zelfverloochening en doodsverachting. Een paar voorbeelden: Bij het begin van het offensief in Champagne (Sept. 1915) kregen tal van Offn. v. Gez. het bevel om eenige oogenblikken voor den stormloop in de voorste loopgraven op en neer te loopen, ten einde op die wijze het moreel hunner troepen te verheffen. Bij een Zouaven-regiment ontvingen de jongste Bons artsen de order om zich in de vijandelijke loopgraaf te bevinden, 5 minuten, nadat deze zoude genomen zijn. Om het afsluitingsvuur te ontgaan, dat als regel enkele seconden na den geslaagden aanval volgde, prefeereerden zij een geweer te nemen en te trachten te gelijk met de stormende troepen genoemd doel te bereiken. Een gelijken ondergrond had bij hetzelfde Zouaven-regt. de order, dat de Bons verb. pln. niet hier of daar werden weggestopt, doch onder tenten op minder dan 500 M. van de voorste linies waren ondergebracht. Het resultaat van dit alles was, dat op dien eersten dag van het offensief bij het regt. 52 Offn. v. Gez., Hosp. Sn. en Ziekendragers buiten gevecht werden gesteld en dat in den geheelen betrokken sector meer dan 80 Offn. v. Gez. op het slagveld bleven.

Bij het zich indenken in de samengestelde rol, welke men den troepen-O. v. G. laat spelen, komt men er van zelf toe zich de vraag te stellen, of de mil. arts nu, evenals een soldaat, den dood moet zoeken, dan wel of hij moet blijven leven om zooveel mogelijk hulp te brengen aan zijne getroffen kameraden. De toepen-commandant meent, dat de huid van den O. v. G. niet meer waard is dan die van ieder ander en dat deze zich maar moet laten doodschieten. Meer grond bestaat er echter voor de opvatting, dat een mil. arts wel is waar moet weten te sneuvelen, doch dat het beter is, wanneer hij zoekt te blijven leven om zoo lang, als eenigszins mogelijk is, zich te wijden aan het essentieele gedeelte van zijn taak, waarvoor hij in de eerste plaats verantwoordelijk is.

Ook de Fransche M. G. D. is herhaaldelijk en op de heftigste wijze — somwijlen niet ongegrond — gecritizeerd. Toch kan bij het einde van den strijd de Fransche M. G. D. in zijn geheel trotsch zijn op het gedane werk. Zijn personeel is genoeg vertegenwoordigd op de kerkhoven van alle windstreken om hem het recht te geven het hoofd fier

omhoog te houden. En nu kan men wel zeggen, dat hij niet meer deed dan zijn plicht, maar dien heeft hij dan toch gedaan!

Wanneer het in deze bladzijden vermelde, medegedeeld werd in eene mil. geneesk. voordracht ten onzent, dan zouden na afloop vermoedelijk heel wat opmerkingen gemaakt en vragen gesteld worden. Het zoude geen resultaat opleveren te trachten er hier eenige van aan te geven. Elk lezer, die er lust toe heeft, make voor zich zelf de zijne. Vergelijking met toestanden hier gaat niet steeds op, wijl bij ons de ondervindingen tijdens de mobilisatie opgedaan, gelukkig niet door oorlogservaringen werden aangevuld. Dit mag intusschen wel gezegd worden, dat onze M. G. D. te velde met zijn Leger- en Divisie-hygiënisten op het gebied van ziekte-voorkoming en bestrijding van besmettelijke aandoeningen heel wat beter uitgerust was dan, blijkens hetgeen Dr. Symen ons verhaalt, het geval was met het overeenkomstige dienstvak bij het met zooveel roem gestreden hebbende Fransche leger te velde.

Het Paard in het toekomstig Leger,

DOOR

DR. C. THOMASSEN,

Kapitein-Paardenarts.

„Oh oui! car de ta selle détachant mes armes,
Tu me jetas tout triste un regard presque humain
Je vis ton oeil bronzé se ternir, et deux larmes
Le long de tes naseaux glissèrent sur ma main.”

A. DE LAMARTINE.

Zooeven ontving ik het „Orgaan der Vereeniging ter beoefening van de Krijgswetenschap” (4e Afl. 1919) en las de beschouwingen en meeningen van Majoor van Dam van Isselt over de reorganisatie der cavalerie, bereden artillerie en treinen.

Bij deze reorganisatie wordt natuurlijk gedacht aan eene toekomst van vijf en twintig, vijftig jaar en misschien langer. Daarom meen ik, dat, zoowel bij de beschouwingen over de treinen als bij die over de bereden artillerie, aan de autotractie meer aandacht moet worden gewijd dan is geschied.

Voor mij, als paardenman, zijn thans de tijdschriften over automobilisme de meest interessante periodieken, omdat daarin de profetieën over de toekomst onzer paarden en onzer paardenfokkerij te vinden zijn.

Vóór en na heb ik berichten en artikelen over de autotractie in het transportwezen en over de „motorculturen” in den landbouw gelezen en verzameld. Daardoor ben ik, voor me zelf, tot het besluit gekomen dat, zoo wij nog legers behouden in den zin zooals voorheen, de bereden artillerie ten slotte hare „soixante-quinzes” op auto's plaatst en hare zware stukken met tracteurs voortbeweegt, terwijl de treinen weldra hoofdzakelijk uit auto's bestaan.

Verschillende omstandigheden zoowel in als buiten het leger leiden daartoe.

Uit mededeelingen in veterinaire- en in militaire tijdschriften blijkt wederom, dat eene bespanning van zes tot twaalf paarden zeer kwetsbaar is. Een tractor daarentegen kan geblindeerd worden en vraagt hoogstens twee man bediening, terwijl eene bespanning eischt drie of zes geleiders en voortdurende verzorging, hetgeen, zooals Fransche officieren mij vertelden, ten nadeele van de dieren en tot spijt van de berijders, vaak moet ontbreken. Ook zijn auto's en tracteurs met

weinig hulpmiddelen te camoufleren en in kortere marschcolonnen op te stellen dan bespanningen. Tenslotte is de aanvoer en opslag van benzine gemakkelijker en eenvoudiger dan die van fourage. Eindelijk, en dit is een factor, waaraan te weinig wordt gedacht, zal het vorderen van paarden voor artillerie en treinen zoowel in steden als op het platte land hoe langer hoe moeilijker worden. Immers, reeds nu verdwijnen zienderoogen de paarden uit onze straten, terwijl het gebrek aan en de hooge loonen van de arbeiders de boeren zullen noodzaken, de landerijen voor motorcultuur te verdeelen en in te richten.

De verdere invloed der mechanische tractie op de samenstelling van ons leger zal zich doen gevoelen in de vereenvoudiging der korps-treinen, want deze zullen niet meer medenemen, dan waaraan onmiddellijk behoefte is, omdat door de groote snelheid der transporten al het noodige spoedig ter plaatse kan zijn. Ook zullen de korpstreinen zoo veel mogelijk auto's moeten tellen, daar het Leger, voor mogelijke snelle troepenverschuivingen (Verdun, Marne, Ham enz.), dient te beschikken over een groot aantal — voor personenvervoer bruikbare — vrachtauto's, transportmiddelen dus, welke met het oog op eventueele spoorwegstakingen, reeds nu aanwezig behooren te zijn.

De vermeerdering, alsook de verbetering en verbreding onzer wegen en bruggen, die vóór en na over ons geheele land moeten geschieden, zullen de geweldige en snelle transporten, welke de moderne techniek laat verwachten, mogelijk maken. Een denkbeeld van de afmetingen der verkeerswegen over vijftig jaar geeft ons het „Plan-Zuid” der gemeente Amsterdam. Deze zullen echter gecamoufleerd en georganiseerd dienen te worden, zoodat in onze linies niet meer kunnen voorkomen stukken van tien kilometers en langer, die alleen over een smal défilé te bereiken of te verlaten zijn.

Wat, zelfs in ons vlak land met zijn hooge dijken, door camouflage te verbergen is, zonder het algemeen gebruik te schaden, zien wij ter hoogte van Muiden aan den spoorweg Weesp—Amsterdam. Terwijl een deel van den dijk zich op grooten afstand duidelijk afteekent, is een ander deel door boomen en struikgewas geheel aan het oog onttrokken. Iets, dat het landschap zelf ten goede komt. (Zie: „Van paarden, voertuigen en wegen in de toekomst”, „de Militaire Spectator” 1917.)

Het maakt op mij den indruk, dat de voormannen der paardenfokkerij zich aan eenzijdigheid schuldig maken. Zij nemen niet of te weinig kennis van den vooruitgang van het automobilisme. De sommen, welke tegenwoordig in de fokkerij van zware paarden gestoken worden, doen eer denken aan eene speculatie dan aan rationeel bedrijf, vooral, omdat juist die paarden in de toekomst veel minder zullen worden gebruikt 1).

1) Naast de auto, die het bestaan der equiden in het algemeen bedreigt, zal het zware werkpaard in het muil-dier een ernstigen mededinger vinden. (Zie mijn opstel in dit tijdschrift, Mei-afl. 1917, blz. 318.)

Intusschen zijn de eerste transporten muil-dieren te Amsterdam en te Dordrecht (voor de Houwitsers-afdeelingen) aangekomen.

Eene nuchtere aanschouwing van het vervoer in onze straten levert daarvoor thans reeds een beter bewijs dan een lang betoog dezerzijds. Trouwens, men leze de advertenties in de couranten. Nog kort geleden stonden in een onzer bladen op één dag deannoncen, waarin twee maatschappijen 50 en 60 à 70 paarden te koop aanboden wegens aanschaffing van motortankwagens of verandering der tractie 1). De groote bedrijven gaan vóór, de kleine volgen noodgedwongen tengevolge van nieuwe arbeidsverhoudingen. Hetgeen in tijd verloren gaat, moet in snelheid worden gewonnen. Bovendien vergt het paard onderhoud en verzorging, waarvoor de tijd óf ontnomen wordt aan den reeds korten achturigen werkdag óf extra moet worden betaald. Zoo verdwijnen uit onze straten en van onze wegen de rijtuigrosinanten en het zware paard en blijven alleen over het harde, niet kwalijk nemend, kleine paard en de hit 2) Deze worden gebruikt door den man van het kleine bedrijf, die geen benzinetractie kan en behoeft aan te schaffen. In de laatste jaren is, als gevolg van de vermeerderde snelheid van het verkeer in het algemeen en van de uitbreiding der steden en hare buitenwijken, het gebruik van deze sobere dieren toegenomen, daar de man met de handkar het in den strijd om het bestaan ten slotte moet afleggen.

Alles samenvattende, mag men besluiten, dat in het Leger, bij de artillerie en treinen de mechanische tractie het paard zoo goed als geheel zal vervangen en dat het edele strijdros nog slechts eene plaats zal vinden in de gelederen van de, in sterkte misschien zeer verminderde, ruitery.

Et l'aigle de la grande armée,
 Dans le ciel qu'emplit son essor,
 Du fond d'une gloire enflammée
 Etend sur eux ses ailes d'or.

(THÉOPHILE GAUTIER; Vieux de la Vieille.)

1) Een der grootste maneges van ons land doet thans dienst als autogarage, een dito paardenhandelaar werd auto-importeur.

2) Het Duitse Leger, dat ten Zuiden van ons land, langs Visé, naar „der Heimat“ terugtrok, beschikte over duizenden Russische paardjes. De geleiders vertelden, dat zij twee, drie jaren en soms langer de dieren gebruikten, er zeer aan hechtten omdat zij nooit iets mankeerden, gemakkelijk te voeden en te verzorgen waren en het hen niet ontbrak aan moed en werklust. Deze Russische hitten, hoewel voor zware vrachten gebezigd, zagen er goed uit, in tegenstelling met de grootere artilleriepaarden, die veelal onderkomen waren. Dr. T. C. K o h n heeft dit aan de hand van gegevens uit een Oostenrijksch Veterinair Hospitaal achter het Italiaansche front statistisch bevestigd. Gedurende den Oorlog ontlastten batterijen en treinen zich automatisch van hunne groote paarden.

De verhooging der pensioenen van de kapiteins en majoors van het Ned. Ind. leger.

Kon. Besl. van 6 Maart 1914 Nederl. Staatsbl. No. 144.

Artikel 1.

In artikel 9 van het reglement op het toekennen van pensioenen en onderstand aan de europeesche, en aan de daarmede gelijkgestelde officieren van de landmacht in Nederl. Indië vastgesteld bij Kon. Besl. van 1 December 1879 No. 34 (Ind. Staatsbl. 1880 No 22), en laatstelijk gewijzigd bij ons besluit van 5 December 1913 No. 39, moet in stede van de achter de rangen van majoor en kapitein vermelde bedragen, respectievelijk worden gelezen f 3000 (drie duizend gulden) en f 2400 (twee duizend en vier honderd gulden).

Artikel 2.

Dit besluit treedt in werking op den dag der afkondiging, en geldt voor allen, die na 31 December 1913 recht op pensioen hebben verkregen of verkrijgen.

Hiertoe behooren:

1. *a.* Alle gepensioneerde kapiteins en majoors van het Ned. Ind. leger, die na 31 December 1913 recht hadden op pensioen, en op hun verzoek werden gepensionneerd.

b. Alle gepensioneerde kapiteins en majoors van het N. I. leger, die na 31 December 1913 recht op pensioen hadden verkregen, en niet ingevolge hun verzoek werden gepensionneerd.

2. Alle kapiteins en majoors van het N. I. leger, die hoewel vóór 1 Januari 1914 gepensionneerd, dan wel vóór dien datum recht op pensioen verkregen, van wie tijdgenooten, van dezelfde aanstelling tot 2de luitenant als zij, nog in het N. I. leger zijn op 1 Januari 1914, die het verhoogde kapiteins c. q. majoors pensioen zouden hebben kunnen krijgen in geval van pensionneering.

Toelichting.

De vóór 1 Januari 1914 gepensioneerde kapitein der Infanterie X van het N. I. leger had op 1 Januari 1914 nog verscheidene tijdgenooten van dezelfde aanstelling tot 2de luitenant in dat leger in denzelfden rang c. q. in hoogere rangen.

Aangezien er verscheidene tijdgenooten van dezelfde aanstelling tot 2de luitenant als X tot de landmacht van Nederl. Indië behooren, die van de gunstige veranderde pensioensbepaling zouden hebben kunnen

profiteeren, is het billijk, dat de bepalingen van het Kon. Besl. van 6 Maart 1914 Nederl. Staatsbl. No. 144 ook op X van toepassing zijn.

Deze officieren hebben aan dezelfde eischen voldaan, om den officiersrang te krijgen, die eischen zijn voor hen in den militairen dienst niet veranderd, terwijl de officieren eener zelfde aanstelling tot 2de luitenant altijd in hoogste ressort te zamen vergelijkend worden beoordeeld, terwijl ten slotte in een leger, dat aanhoudend te velde is, en dat veel van het klimaat te verduren heeft, altijd onverwachte mutaties plaats hebben, waardoor de een eerder het leger met pensioen zal verlaten dan de ander, terwijl men ook na pensionneering zijn promotie in het leger blijft volgen, om zoo te zeggen, bij haar blijft.

3. Alle kapiteins en majoors van het N. I. leger, die hoewel vóór 1 Januari 1914 gepensionneerd, dan wel vóór dien datum recht verkregen op pensioen, die geen tijdgenooten hebben gehad van dezelfde aanstelling tot 2de luitenant in het N. I. leger.

Toelichting.

Bij officierspromoties van den Hoofdcursus in Nederland kan het voorkomen, dat slechts 1 daarvan overgaat bij het Ned. Ind. leger.

Het kan ook voorkomen, dat een promotie afkomstig van de Kon. Milit. Academie slechts 1 officier telt.

Ad. 2 en 3.

Aangezien alle Indische officieren in O. Indië beneden den rang van generaal majoor door Z. Exc. den G. G. van Nederl. Indië worden bevorderd en gepensionneerd, kan derhalve door den Landvoogd een aanvullingsbesluit worden uitgegeven op het Kon. Besl. van 6 Maart 1914, waarin alle officieren, die vóór het jaar 1914 werden gepensionneerd, en om de door mij vermelde redenen billijkheidshalve onder deze verbeterde pensioenswet behooren, met hun namen worden vermeld, met de pensioensbedragen 's jaars, waarop zij recht zullen hebben.

Behalve die vermeld in de punten 1, 2 en 3 zijn er nog meer gepensionneerde kapiteins en majoors van het Ned. Ind. leger, die aanspraak zullen maken op het verhoogd pensioen.

Ik laat hier volgen het bepaalde in de 1e alinea van artikel 19 Alg. Order No. 13 van 1880. Ind. Staatsbl. No. 22.

Artikel 19 1e alinea.

„De Koning behoudt zich voor de gepensionneerde officieren in tijden van oorlog of andere buitengewone omstandigheden, bedoeld bij artikel „185 der grondwet op te roepen, om na daartoe geschikt te zijn bevonden, in dienst gesteld te worden bij de strijdkrachten van den Staat.”

Derhalve moeten de gepensionneerde officieren gunstig worden behandeld, en mogen aanspraak maken op hetzelfde pensioen naar reden van hunnen rang, en het bepaalde in het Off.'s pensioensreglement.

Ik laat hier volgen Artikel 23, 2e alinea Alg. Order No. 13 van 1880 Ind. Staatsbl. No. 22.

„De aanvragen tot het verkrijgen van pensioen worden gericht, in „Nederland tot den Minister van Koloniën, in Nederlandsch Indië tot „den Commandant van het leger aldaar; zij worden steeds ingediend, „zooveel mogelijk met in achtneming der eischen van de militaire „hierarchie.”

Ter verkrijging van het verhoogde kapiteins- en majoorspensioen van af 1 Januari 1914, zullen derhalve alle vóór 1 Januari 1914 gepensioneerde kapiteins en majoors van het N. I. leger, die niet behooren tot de categorieën gepensd. kapiteins en majoors bedoeld in de punten 1, 2 en 3, zich moeten wenden tot Z. Exc. den Minister van Koloniën in Nederland, en in Nederl. Indië tot Z. Exc. den Commandant van het leger en Chef van het Departement van Oorlog aldaar.

Den Haag, October 1919.

A.

Militair politiek Maandoverzicht.

(Afgesloten 23 October 1919.)

NEDERLAND. De Nederlandsch-Belgische onderhandelingen schijnen een voor Nederland gunstig verloop te hebben. Op een, door het Nederlandsche gezantschap te Brussel in opdracht van den Minister van Buitenlandsche Zaken, gedane vraag met betrekking tot het dagbladbericht omtrent plannen voor een inval in Nederlandsch grondgebied, antwoordde de Belgische regeering, dat zij geen enkele aanwijzing had, welke haar zou veroorloven aan dat bericht geloof te slaan.

Het kamerlid Mr. van Groenendael werd met algemeene stemmen door de Katholieke Kamerclub als lid uitgestooten. In de Tweede Kamer legde hij eene verklaring af, waarin hij zijn protest herhaalde tegen hem toegedachte anti-Nederlandsche gezindheid en te kennen gaf, dat hij nooit tegen de Grondwet en de wet handelde. Naar aanleiding dezer verklaring verzocht het Belgische Comité de Politique Nationale aan minister Hijmans bij de mogendheden te verzoeken om eene volksstemming in Limburg uit te schrijven.

De Nederlandsche afvaardiging voor de arbeidsconferentie te Washington onder voorzitterschap van Dr. Nolems vertrok naar de Verenigde Staten.

De Opperste Raad besloot de regeering uit te noodigen instemming te betuigen met de wijziging van het Rijnvaarttractaat van 1868, voortvloeiende uit art. 354 van het vredesverdrag.

Bij wijze van tijdelijken maatregel werd de verklaring van 12 Juli 1892, nopens de voorloopige regeling der handelsbetrekkingen tusschen Spanje en Nederland, die door de Spaansche regeering was opgezegd, wederom van toepassing verklaard met een opzeggingstermijn van drie maanden.

BELGIË. De Senaat hield zich bezig met de quaestie van het Comité de Politique Nationale. Senator Vinctk verklaarde het ontoelaatbaar, dat de secretaris van het Comité in een officieel gebouw zetelt. Minister Hijmans ontkende het bestaan van eenigen officieelen of geheimen band tusschen de regeering en het Comité.

De Kamer nam met algemeene stemmen op één na en 16 blanco, het wetsontwerp aan betreffende de toepassing der evenredige vertegenwoordiging door de provinciale kiesdistricten.

Het koningspaar werd bij hun bezoek aan Amerika met groote geestdrift ontvangen; verschillende groote steden werden bezocht.

De voorzitter van de vredesconferentie zond een antwoord-nota op de Deutsche nota's van 1 en 5 Augustus, betreffende de door de Belgische autoriteiten in de districten Eupen en Malmédy genomen maatregelen; Clemenceau betoogde, dat Duitschland door art. 34 van het vredesverdrag afstand heeft gedaan van alle rechten in het betrokken gebied.

In Brussel en eenige andere plaatsen brak eene tramstaking uit, terwijl in Antwerpen getracht werd de gasvoorziening te doen stopzetten.

Een proces tegen het dagblad La Belgique, beschuldigd van hoogverraad gedurende den oorlog, is aanhangig gemaakt.

LUXEMBURG. Door eene algemeene volksstemming besliste het land over zijn toekomstig lot. De overgrootste meerderheid van het volk sprak zich uit voor de handhaving als vorstin van Groothertogin Charlotte en voor eene economische aansluiting bij Frankrijk. Als gevolg van den uitslag van dit referendum nam de zending van den Belgischen zaakgelastigde, den Prins de Ligne een einde.

DUITSCHLAND. De Wurtembergsche Landdag nam de nieuwe grondwet met 120 tegen 9 stemmen aan.

De onderhandelingen over de wijziging van het Deutsche kabinet leidden tot het volgende resultaat: De democraten zullen het ministerie van justitie bezetten. De minister van Justitie, in welke functie de vroegere minister van financiën Schiffer werd benoemd, zal tevens als plaatsvervanger van den Rijkskanselier optreden. Voorts zullen de democraten zorgen voor de bezetting van het ministerie van binnenlandsche zaken en het ministerie voor de tenuitvoerlegging van het vredesverdrag.

De door de Deutsche regeering ingestelde commissie, die naar den oorsprong van den oorlog en ook naar de vredeskansen tijdens den oorlog onderzoekingen moet instellen, begon met het openbaar verhoor der getuigen; Graaf Bernstorff werd eerst gehoord, na dezen von Bethmann Hollweg.

De Beiersche Landdag vormde een, uit 10 leden bestaand, Beiersch Staatsgerechtshof.

De Entente richtte opnieuw eene nota aan de Deutsche regeering, waarin de onmiddellijke ontruiming van de Baltische provincies door de Deutsche troepen werd bevolen en bedreigd werd met opschorting van alle zendingen van levensmiddelen en grondstoffen. De verzekeringen in het Deutsche antwoord hierop werden door den Oppersten Raad onvoldoende geacht en in strijd met de uit Koerland en Litauen ontvangen inlichtingen.

Nieuwe vragen werden tot de Deutsche regeering gericht en nadat de Deutsche troepen de Lettische stelling hadden aangevallen en Riga bedreigden, werd de blokkade van het Oostzeegebied afgekondigd. In een hierop aan den vertegenwoordiger van Generaal Foch ter hand ge-

steld schrijven somde de Duitsche regeering opnieuw de feiten op, welke bewijzen, dat zij geen aanleiding had gegeven tot zoo ingrijpende maatregelen; von der Goltz was nu definitief teruggeroepen en de politieke en militaire plannen van Kolonel A w a l o f f B e r m o n d t, onder wiens bevel zich een groot gedeelte van diens troepen hadden geschaard, werden in geen enkel opzicht goedgekeurd.

Voor zoover de troepen niet in Russischen dienst waren overgegaan en zich daardoor aan den invloed der rijksregeering hadden onttrokken, begon de terugkeer in de tweede helft van October vlotter van stapel te loopen.

OOSTENRIJK. De staatssecretaris voor legerzaken *D e u t s c h* zette in de bijeenkomst van de landen-afgevaardigden de grondslagen van de nieuwe organisatie van de weermacht uiteen. Ze zal in hoofdzaak naar Duitschen leest worden geschoeid. De inlijving zal landsgewijs geschieden. Er zullen 7 regimenten infanterie komen, 5 regimenten alpenjagers, 6 bataljons wielrijders, 6 regimenten cavalerie, 6 afdelingen artillerie en 6 technische bataljons. De nieuwe weermacht moet een politiek neutraal en betrouwbaar werktuig der regeering worden.

Na de ratificatie van het vredesverdrag door de Nationale Vergadering boden staatskanselier *D r. R e n n e r* en het geheele kabinet hun ontslag aan. De centrale commissie, die onmiddellijk na het schorsen van de zitting bijeen was geroepen, aanvaardde het ontslag van het ministerie en besloot aan de Nationale Vergadering voor te stellen *D r. R e n n e r* tot staatskanselier en staatssecretaris van buitenlandsche zaken te benoemen en het door hem voorgestelde ministerie te aanvaarden, welk voorstel aangenomen werd.

HONGARIJE. Het openbaar ministerie te Boedapest gaf der politie last om de gevluchte volkscommissarissen, hun plaatsvervangers en andere personen, die onder de radenheerschappij vooraanstaande posten hebben bekleed, te vervolgen en in hechtenis te nemen. Minister-president *F r i e d r i c h* stelde voor, den overgang in Hongarije te bewerkstelligen, door het oude parlement voor eene zitting van drie dagen bijeen te roepen om de kieswet af te doen en daarop de regeering aan den staatsraad toe te vertrouwen.

Tegen den gewezen president *K a r o l y i* zal een proces worden aanhangig gemaakt wegens diefstal. Vele millioenen kronen uit de staatskas, die hij volgens zijn zeggen voor propagandadoeleinden noodig had, waren door hem voor eigen doeleinden gebezigd.

TSJECHO-SLOWAKIJE. De regeering diende, als eerste stap op den weg naar socialisatie, een wetsontwerp in tot instelling van bedrijfsraden en scheidsgerechten voor het mijnwezen, die medezeggingschap zullen hebben bij de vaststelling van arbeidsvoorwaarden, loonkwesties e. d. Het begin October openbaar gemaakte verdrag tusschen de geallieerden en Tsjecho-Slowakije nopens de bescherming der minderhe-

den, verleent aan de niet-Tsjechen volledige staatkundige, politieke en godsdienstige gelijkheid en gelijkstelling van taal in het openbare leven en op de scholen.

Nadat de Nationale Vergadering met algemeene stemmen de uiteenzetting van minister Benes had goedgekeurd, diende de regeering het wetsontwerp tot ratificatie der vredesverdragen in.

Tusschen de Poolsche en Tsjecho-Slowaksche opperbevelhebbers werd overeengekomen om, ten einde mogelijke botsingen tusschen de wederzijdsche troepen te voorkomen, een onzijdige strook van 30 tot 40 K.M. breedte tusschen de beide legers in acht te nemen.

Wegens gevaar voor revolutionnaire woelingen werd over het geheele rijk de militaire dictatuur afgekondigd. De Slowaksche bevolking van Boven-Hongarije kwam in opstand tegen de Tsjechische autoriteiten. De militairen kregen bevel in te grijpen; talrijke arrestatiën hadden plaats. De spoorwegarbeiders en ambtenaren sloten zich bij de beweging aan, die ten doel heeft de losmaking van Bohemen te bewerken.

ITALIË. 30 September werd de Kamer van Afgevaardigden ontbonden. De verkiezingen zouden in November plaats hebben. Sonnino's gezondheid noopte hem af te zien van den verkiezingsstrijd en afstand te doen van zijne candidatuur.

Tengevolge van de plaats gehad hebbende Kamerontbinding werd het vredesverdrag geratificeerd bij koninklijk besluit en goedgekeurd door den ministerraad.

Crespi verzocht der regeering zijn ontslag te aanvaarden als lid der Italiaansche delegatie ter vredesconferentie. Tittoni werd benoemd tot Italiaansch vertegenwoordiger in den raad van den Volkerenbond.

Aan d'Annunzio's avontuur kwam nog steeds geen einde en omtrent de beslissing heerscht nog volkomen onzekerheid.

FRANKRIJK. De Kamer nam de ratificatie van het vredesverdrag met 372 tegen 53 stemmen aan en bekrachtigde eenstemmig de militaire verdragen met Engeland en de Vereenigde Staten; ook de Senaat keurde genoemde verdragen goed, het eerste met 217 stemmen vóór en ééne onthouding, de laatste met algemeene stemmen.

Een voorstel Lefèvre, dat de volledige ontwapening van Duitschland door een verbod van vervaardiging van alle oorlogsmateriaal inhoudt, werd door de Kamer met bijna algemeene stemmen aangenomen.

19 October werd de in Juni 1914 geopende Kamer ontbonden.

De staat van beleg werd opgeheven, waardoor o. m. de censuur over de pers werd afgeschaft en het burgerlijk gezag weer trad in alle rechten, die het vóór den oorlog bezat.

Generaal Gourand werd benoemd tot hooge commissaris van de Fransche Republiek in Syrië en tot opperbevelhebber van het leger van den Levant.

De wet betreffende het overgangsbestuur van den Elzas en van Lotharingen verscheen in de Staatscourant.

De internationale luchtvaartconventie werd te Parijs onderteekend.

Poincaré en Clemenceau teekenden het besluit, waarbij Léon Bourgeois wordt aangewezen om Frankrijk in het bestuur van den Volkerenbond te vertegenwoordigen.

De Vredesconferentie. Engeland, Frankrijk en België dienden bij de Vredesconferentie de lijsten in van militaire autoriteiten, die volgens het verdrag van Versailles door Duitschland moeten worden uitgeleverd.

De Opperste Raad keurde goed, dat de neutrale staten zullen worden uitgenoodigd om zich bij den Volkerenbond aan te sluiten; zij moeten binnen 2 maanden na het van kracht worden van het verdrag te kennen geven, dat zij zonder voorbehoud wenschen toe te treden.

Aan de Amerikaansche legatie werd een voorstel overhandigd, om de eerste zitting van den Volkerenbond te doen plaats hebben op den dag der onderteekening van het eerste proces-verbaal der ratificaties.

Ten einde onmiddellijk en krachtig te kunnen optreden tegen ontduikingen van het vredesverdrag door Duitschland werd bepaald, dat het opperbevel der geallieerden den datum zal vaststellen voor het in werking treden van het vredesverdrag met dat rijk.

In een memorandum, door de Britsche delegatie ingediend bij den Oppersten Raad, werd gewezen op de ongeldigheid van den verkoop van eenige Duitsche schepen aan Nederland; deze hadden aan de geallieerden moeten worden uitgeleverd.

ENGELAND. De Koning bekrachtigde het vredetractaat.

In verband met de vermindering der bewapening is besloten de uitgaven te beperken; voor het leger worden deze teruggebracht tot 75 miljoen pond sterling per jaar, voor de vloot tot 60 miljoen en voor de luchtvaart tot 25 miljoen.

27 September brak over het geheele Koninkrijk eene spoorwegstaking uit; slechts een betrekkelijk klein aantal treinen kon men laten rijden. Onmiddellijk nam de regeering met succes ingrijpende maatregelen om de voedselvoorziening te verzekeren en kon daarbij rekenen op den steun van het publiek, dat vrijwel geheel aan hare zijde stond. Nadat het Lloyd George gelukt was eene schikking te treffen met de leiders van het spoorwegpersoneel, werd de staking 5 October opgeheven. De meeste Engelsche bladen betoogden, dat geen der beide partijen als overwinnaar uit den strijd was getreden. Ook in de ijzerindustrie werd het werk neergelegd.

In een toespraak te Sheffield deed Lloyd George een krachtig beroep op de bevolking om de productie op te voeren, wat het eenige middel is om het land in staat te stellen de door den oorlog gerezen lasten te dragen.

In een kabinetsraad onder voorzitterschap van Lloyd George

werd het Iersche vraagstuk opnieuw onderzocht. Het voornemen van den premier zou zijn, Ierland eene constitutie te verleenen gelijk aan die der Dominions. De Dublin Gazette maakte eene proclamatie bekend, waarin de onderdrukking werd gelast van de Sinn-Feinclubs, de Irish Volunteers en andere organisaties in de stad en het graafschap Dublin. Militairen en politie bezetten de ambtswoning van den Lord Mayor om de jaarlijksche Sinn-Feinconferentie te verhinderen.

Over de verdeeling der Duitsche schepen tusschen Engeland en Amerika deden zich eenige moeilijkheden voor. Het Amerikaansche scheepvaartdepartement weigerde de schepen uit te leveren naar aanleiding van de beslissing van de wapenstilstandscommissie voor marinezaken ten opzichte van in Duitsche havens in beslag genomen petroleumtanks. Het Amerikaansche departement steunt de aanspraken van de Standard Oil Company op deze schepen.

Generaal Allenby werd als opvolger van Sir Reginald Wingate benoemd tot hooge commissaris van Egypte.

De als commandant uit den Boerenoorlog bekende senator Joubert kwam te overlijden. De regering van de Zuid-Afrikaansche Unie schijnt plan te hebben bij het Parlement een wetsontwerp in te dienen, waardoor Rhodesië bij de Unie kan worden ingelijfd.

De Canadeesche regering deelde in het Lagerhuis mede, dat zij besloten had het geheele spoorwegnet van de Grand Trunk over te nemen, tegen welk besluit eene krachtige oppositie ontstond van de zijde der liberalen.

De bewoners van het noordelijk territorium van Australië hadden al reeds lang geklaagd, dat zij wel belasting moeten betalen, maar geen stemrecht hebben. Het bestuursstelsel van een adviseerenden raad achten zij verkeerd en zij eischten het aftreden van rechter Bevan, Carey, den directeur van het territorium, en van den regeeringscommissaris Evans, die tevens werden verzocht Port Darwin te verlaten, waaraan dezen om verwickelingen te vermijden, gehoor gaven. Hierna werd de instelling van een Voorloopigen Raad gevraagd.

RUSLAND. De tegenstand der Bolsjewisten verminderde meer en meer. Joedenitsj naderde de poorten van Petrograd; het spoorwegknooppunt Gatsjina werd door hem genomen alsook Krasnoje Selo. Denikin maakte eveneens groote vorderingen; het belangrijke centrum van spoorwegen en wegen, Orel op den grooten weg naar Moskou kwam in zijn bezit. Kief werd door de rooden hernomen. Ook Admiraal Koltsjak kon, na hersteld te zijn van den klap, hem in den zomer toegebracht, belangrijke successen boeken. Zijn front loopt nu ongeveer langs de rivier de Tobol.

In den staatsraad der Sovjet-regering te Moskou heeft Terestsjenko een vredesvoorstel overgelegd, dat den vijanden van Rusland zal worden aangeboden. De fronttroepen zouden over het vredesverdrag stemmen, alvorens het te verzenden.

POLEN. De Opperste Raad hield zich bezig met den status van Galicië en besloot het oostelijk deel daarvan aan Polen toe te kennen. De streek van Lemberg zal echter slechts voorloopig onder Poolsche voogdij komen. Eene volksstemming zal later over de bestemming van dit gebied beslissen.

De regeering hechte haar goedkeuring aan het plan tot stichting van eene Poolsche marine, welk plan na de ratificatie van het vredesverdrag zal worden uitgevoerd. De vloot zal o. a. uit 4 kruisers bestaan. De Opperste Raad besloot tot het zenden van militaire uitrusting, hoofdzakelijk uit Fransche voorraden, aan het Poolsche leger.

OEKRAJINA. Nadat Denikin in samenwerking met generaal Petljoera de bolsjewisten uit een groot deel van Oekrajina had geworpen, paste deze op het bevrijde land een stelsel van onderdrukking en dwingelandij toe, omdat hij de afscheiding van Oekrajina van het Russische rijk niet wilde erkennen en streefde naar herstel van het oude tsarenrijk. De wrijvingen, die zich dientengevolge tusschen de Oekrajeensche troepen en de legers van Denikin voordeden, hebben tot een conflict geleid. De Oekrajeensche bevolking begroette de oorlogsverklaring aan Denikin met geestdrift. Achter Denikin's front braken boerenopstanden uit.

OOSTZEELANDEN. Begin October trad het Litausche kabinet af; Galvanauški, afgevaardigde ter vredesconferentie, werd belast met de vorming van een nieuw ministerie.

De Litausche politie arresteerde een aantal Poolsche agenten en spionnen, die propaganda-literatuur verspreidden om eene algemeene staking in Litauen te bewerken, waarbij de daaruit mogelijk onstaande onlusten als voorwendsel van eene militaire bezetting zouden moeten dienen. Aan de vredesconferentie werd hiervan mededeeling gedaan. Later werd van Engelsche militaire zijde aan den Litauschen minister-president meegedeeld, dat Polen bereid was te onderhandelen en een vergelijk te treffen nopens de grenskwesties op voorwaarde, dat de gevangen genomen Polen werden vrijgelaten.

Kolonel Awaloff Bermond, commandant van het Russische Westerleger, verzocht den Letschen minister-president vrijen doortocht van zijne troepen voor den strijd tegen de bolsjewisten. In plaats van een antwoord kwam 8 October een aanval van de Letsche troepen op de Russische in de omgeving van Riga, welke oorspronkelijk succes had. Na een tegenaanval zagen de Letten zich genoodzaakt terug te trekken. De regeering van Ulmanis ontvluchtte Riga en begaf zich naar Wenden. Bermond deed ten tweede male een aanbod tot wapenstilstand, hetwelk door den bevelhebber der Letsche troepen werd geweigerd. Latere aanvallen van Esten en Letten aan de Duna voor Riga werden afgeslagen.

Vier torpedojagers der bolsjewisten trachtten in den morgen van 21

October een aanval te doen op schepen der Esten en Britsche torpedojagers in de Kaporja-Baai. De aanval mislukte; twee torpedojagers der bolsjewiki werden tot zinken gebracht.

FINLAND. De regeering hield zich bezig met het vredesaanbod van Sovjet-Rusland en besloot aan den Rijksdag te verzoeken het voorstel van Rusland te verwerpen.

NOORWEGEN. De commissie van onderzoek voor de al of niet toetreding van Noorwegen tot den Volkerenbond, verklaarde in haar rapport de voordeelen grooter dan de nadeelen en sprak zich met algemeene stemmen uit vóór de aansluiting.

Het centraal bestuur der arbeiderspartij maakte een manifest bekend, waarin de partijgenooten in het geheele land werden opgeroepen om tegen het verzoek van de Entente tot blokkade van Sovjet-Rusland te betoogen. De minister van buitenlandsche zaken deelde den Oppersten Raad mede, dat Noorwegen zal handelen overeenkomstig de Entente-nota betreffende Sovjet-Rusland.

ZWEDEN. De Zweedsche regeering is in onderhandeling getreden met de Noorsche en Deensche regeeringen omtrent de uitnoodiging van de geallieerden om deel te nemen aan de blokkade van Rusland; daar sedert geruimen tijd alle handel met Sovjet-Rusland opgehouden heeft is het hare meening, dat het geen nut heeft hunne goedkeuring aan de blokkade te hechten.

De pers ontving met groote voldoening de verklaring van Clemenceau in een zijner redevoeringen, dat hij het groote belang van de Alands-eilanden voor de veiligheid van Zweden en het machtsevenwicht in de Oostzee erkende.

De stemming in Zweden is vrij algemeen tegen toetreding tot den Volkerenbond.

De Kamer nam met 126 tegen 44 stemmen het regeeringsvoorstel tot invoering van den 8-urigen werkdag aan.

Besloten werd met de Duitsche regeering onderhandelingen aan te knopen over de verlenging van het Duitsch-Zweedsche handelsverdrag.

ZWITSERLAND. Het leidende comité van het Zwitsersche vakvereenigingenverbond besloot geen afgevaardigden naar het arbeidscongres te Washington te zenden, zoolang de arbeiders der centrale mogendheden daartoe niet officieel zijn uitgenoodigd.

SPANJE. Senor Canal, de minister van voedselvoorziening, trad af en werd vervangen door graaf San Luis. De aftredende minister heeft verklaard, dat hij niet in staat was om aan de voortdurende stijging der levensmiddelenprijzen het hoofd te bieden, tenzij het ministerie radicaal gereorganiseerd werd. De door de regeering in te

dienen kiesrechthervorming is een systeem van evenredige vertegenwoordiging; ook aan vrouwen wordt het stemrecht toegekend.

De reis van den Koning naar Frankrijk en Engeland wordt van veel belang geacht, vooral in verband met de Tandjer-quaestie.

KONINKRIJK DER SERVEN, KROATEN EN SLOWENEN. De reeds weken durende kabinetscrisis werd eindelijk tot oplossing gebracht. Trifkowitz was het gelukt een kabinet samen te stellen; de socialisten en Montenegrijnen zijn er niet in vertegenwoordigd. Troembitsj heeft de leiding van het departement van buitenlandsche zaken op zich genomen.

BULGARIJE. Het ministerie Theodorof trad af. De leider der boerenpartij Stambouliski vormde een nieuw kabinet; Madjarof, oud-gezant van Bulgarije in Rusland en in Engeland, werd minister van buitenlandsche zaken. Theodorof bleef voorzitter van de vredesdelegatie. Gevraagd werd om uitstel van den termijn, die was toegestaan voor het antwoord op de voorstellen der Entente en die 14 October afliep.

ROEMENIË. De Koning droeg aan generaal Vajitoyano op, zich te belasten met de vorming van een ministerie; dezen mocht het gelukken een overgangs-kabinet samen te stellen.

De Roemeensche autoriteiten zonden generaal Denikin het Russische oorlogsmateriaal, door het vroegere Dobroedsja-korps in Roemenië achtergelaten. De minister van oorlog bracht een bezoek aan Petljoera in het hoofdkwartier en aan het Oekrajeensche front. De regering vergunde den Roemeenschen officieren dienst te nemen in het leger van Petljoera.

Wegens de weigering om Boedapest te verlaten, zond de intergeallieerde militaire missie aldaar een in krasse termen gesteld telegram aan den Oppersten Raad, waarin werd gevraagd de Roemeniërs te dwingen Hongarije onmiddellijk te ontruimen. Sir George Clark werd opgedragen zich naar Boekarest te begeven tot het nemen van maatregelen. Met de ontruiming werd een aanvang gemaakt.

GRIEKENLAND. Venizelos, de minister-president, begaf zich van Parijs naar Engeland. Grieksche troepen kregen bevel om met de Franschen, onder bevel van Generaal Charby, West-Thracië te bezetten ter vervanging van de Bulgaarsche troepen, die zich terugtrokken.

TURKIJE. Tengevolge van de zich steeds uitbreidende nationale beweging in Klein-Azië, onder leiding van Moestapha Kemal Pasja zag groot-vizier Damad Ferid Pasja zich genoodzaakt met zijn geheele ministerie ontslag te nemen. Een nieuw kabinet werd gevormd met Ali Riza Pasja als groot-vizier.

ARMENIË. De Amerikaansche commissie voor de onafhankelijkheid van Armenië protesteerde bij de vredesconferentie tegen de schending van de wapenstilstandsvoorwaarden door de Turken, die onder leiding van *Moestapha Kemal en Reouf Bey* troepen hadden samengebracht aan de grenzen van de Armeensche republiek; de troepen maakten zich dagelijks schuldig aan plunderingen op Armenisch grondgebied.

Eene afvaardiging van Armeensch-Amerikanen drong in de commissie van den Amerikaanschen Senaat aan op een Amerikaansch mandaat over Armenië en het zenden van 20.000 man troepen. Eene desbetreffende motie werd in den Senaat ingediend.

VEREENIGDE STATEN VAN NOORD-AMERIKA. *Wilson* zag zich genoodzaakt zijn campagne voor den Volkerenbond en het vredesverdrag op last van zijn geneesheer te onderbreken; gedurende zijn bijna voleindigde rondreis had hij kunnen opmerken, dat ongeveer 80 pct. van het volk er vóór is, dat het vredesverdrag en de Volkerenbondsovereenkomst zullen worden bekrachtigd zonder amendementen en zonder dat voorbehoud wordt gemaakt.

3 October begonnen in den Senaat de debatten over de amendementen, op het vredesverdrag; alle amendementen van senator *Fall* werden verworpen, uitgezonderd datgene, hetwelk voorstelt de Amerikanen uit te sluiten uit de commissie voor het herstel, welk amendement later overwogen zal worden. Het door *Lodge* voorgestelde amendement, dat voorziet in het teruggeven van de Duitsche rechten op Sjantoeng aan China in plaats van aan Japan werd met 55 tegen 35 stemmen verworpen.

De juridische commissie van den Senaat bracht haar verslag uit over het Fransch-Amerikaansch verdedigingsverdrag; het werd volkomen constitutioneel bevonden.

Het officieele rapport van den bevelhebber der Amerikaansche vloot in de Adriatische Zee werd aan den Senaat overhandigd; de landing der marinetroepen te Trau had plaats gehad op verzoek van den Italiaanschen Admiraal.

De sociale onrust bleef voortduren; een groot aantal stakingen, waarvan slechts weinige met officieele machtiging van de vakverenigingen, hadden plaats. De meest ingrijpende stakingen waren die in de staalindustrie en het havenarbeidersbedrijf, terwijl ook de mijnwerkers dreigen binnen korten tijd den arbeid te zullen neerleggen. Eene nijverheidsconferentie kwam bijeen, ten einde te beraadslagen over de betrekkingen tusschen kapitaal en arbeid. Ook de negerrelletjes hielden aan, waarbij slachtoffers vielen; een wijdvertakt, met geld gesteund complot bleek onder de negers te bestaan.

Aan de Oostenrijksche en Duitsche zaakgelastigden werden uitnodigingen gezonden tot deelneming aan de door hen vertegenwoordigde landen aan de te houden internationale arbeidsconferentie te Washington.

MIDDEL- EN ZUID-AMERIKA. 5 October werd Logran als president der republiek Honduras beëdigd.

De regeering van Paraguay deed eene aanbieding aan Duitschers om zich als kolonist te komen vestigen in het land; ieder, die van het aanbod gebruik maakt, zou 11 acres land ontvangen.

De commissie uit de beide Braziliaansche Kamers verklaarde zich vóór berechting van den ex-Keizer, die zij als wettelijk beschouwt, maar tegen terdoodveroordeeling.

Volgens geruchten rekent men er in Amerikaansche legerkringen op, dat na de ratificatie van het vredesverdrag eene militaire actie tegen Mexico zal worden ondernomen. Legervoorraden, die oorspronkelijk voor het leger in Europa bestemd waren, zouden naar de Mexicaansche grens zijn getransporteerd.

Mexicaansche troepen kregen bevel op vliegers van de Vereenigde Staten, die over de grens vliegen te vuren.

CHINA. De Senaat stond aan de Duitschers weer het recht van vestiging en het drijven van handel in Zuid-China toe.

JAPAN. De vredescommissie van het parlement ratificeerde het vredesverdrag. Een officieel verzoek van Japan aan China is in voorbereiding om eene conferentie te houden over de teruggaaf van Sjantoeng

Korte mededeelingen omtrent militaire zaken in verschillende landen.

Algemeen: De groote vliegtuigen, Int. Rev., Juli.

Amerika (Ver. St. v. Noord): De inlichtingsdienst, Int. Rev., Aug. Spoorweggeschut, Int. Rev., Sept.

Duitschland: Opbouw der nieuwe volksmarine. De nieuwe uniform van de rijksweer. De nieuwe militaire groet. De vredestraktementen der manschappen, Int. Rev., Juli. De onderzeebooten, Int. Rev., Aug. De oorlogsontwikkeling van het vliegwezen naar Fransche opvatting, Int. Rev., Sept.

Engeland: Bestuurbare luchtschepen, M. Woch., No. 13. De onderzeebooten der Firma Vickers. De vloot en de nieuwe toestand, Int. Rev., Juli. De luchtstrijdkrachten in den wereldoorlog. De vloot 1914—1916, Int. Rev., Aug. Gegevens betreffende de nieuwe slagschepen en kruisers, Int. Rev., Sept. Budget der rijksverdediging, M. Woch., No. 24.

Frankrijk: Korte mededeelingen over de aanwending van zware scheepsartillerie in den oorlog, Int. Rev., Juli. Opleiding der jeugd. De militaire groet. Uitbreiding van den dienstplicht der zwarte troepen. Dienstplicht in Indo-china, M. Woch., No. 26.

Italië: De oorlogsverliezen, Int. Rev., Juli.

Noorwegen: Vliegtuigenfabriek, M. Woch., No. 13.

Polen: Het leger, M. Woch., No. 14.

Zwitserland: Programma voor de organisatie van het militaire vliegwezen voor 1919. Een nieuw ski-motorrijwiel voor het leger, Int. Rev., Aug.

Boekaankondiging.

Voorloopig ontwerp voor een groot scheepvaartkanaal van Amsterdam met den onverdeelden Rijn door de „Geldersche Vallei”. Met een portefeuille met 12 bijlagen. 1919. Uitgegeven door de KANAALVEREENIGING „DE GELDERSCHE VALLEI”.

Onvermoeid gaat het ijverig Bestuur van de Kanaalvereniging „De Geldersche Vallei” voort aan zijn arbeid van nationale beteekenis, het verkrijgen van eene scheepvaartverbinding tusschen Amsterdam en den Rijn door de Geldersche Vallei. Thans is weder een voorloopig ontwerp hiervoor gepubliceerd, dat uitmunt door eene heldere en zaakkundige beschrijving, welke door 12 goed uitgevoerde teekeningen wordt toegelicht. Aan den samensteller, Ir. W. B. van Goor, met zijne helpers, het Ingenieursbureau Dwaars, Groothoff en Verhey komt hiervoor alle lof toe.

In de beide eerste nummers van den loopenden jaargang van dit tijdschrift werd dit kanaalplan nader uiteengezet, zoodat het niet noodig zal zijn hier de technische beschouwingen van dit ontwerp weder te bespreken.

Met genoegen zag ik, dat in de toelichting tot het ontwerp met nadruk werd gewezen op het feit, dat het kanaal niet alleen van plaatselijke beteekenis zal zijn voor de Geldersche Vallei als scheepvaartverbinding en ten behoeve van de afwatering, maar dat het algemeen, nationaal belang door den aanleg zal worden gediend. Met name de Rijnverbinding van Amsterdam en het Europeesch belang van deze stad als in- en uitvoerhaven en de verbinding met het mijngebied in Limburg treden hierbij op den voorgrond. De samensteller van het ontwerp had hieraan nog kunnen toevoegen de noodzakelijkheid van den aanleg van dit kanaal met het oog op de uitvoering van de Twentsche kanaalplannen.

Wil geen onnoodige, kostbare arbeid worden verricht, dan moeten alle ontworpen of (en) in uitvoering zijnde kanaalplannen in onderling verband worden beschouwd. In dit kanalenet vormt het Gelderschevallei-kanaal een onmisbare schakel, die bovendien de eenigste afdoende verbinding geeft voor de scheepvaartverbinding tusschen Amsterdam en den Rijn.

Uit een militair oogpunt is van beteekenis de voorgestelde aansluiting aan de naar het Oosten verplaatste Oranjesluizen volgens het denkbeeld

van den Ingenieur Wortman. De boezem van het Noordzeekanaal zou daardoor met ongeveer 8000 H.A. worden vergroot, hetgeen groote voordeelen zou medebrengen voor den waterstaatkundigen toestand van een groot deel van het polderland en dus ook voor eventueel te stellen militaire inundatiën.

Voorts is in het ontwerp ook rekening gehouden met enkele der eischen, welke met het oog op de landsverdediging in No. 2 van dezen jaargang in dit tijdschrift werden aangegeven. Het ontwerp vermeldt echter, dat „deze militaire eischen nog niet officieel zijn geformuleerd!” Ongetwijfeld zal van Regeeringswege dit ontwerp wel in nadere studie worden genomen. 't Is te hopen, dat daarbij dan ook de eischen der landsverdediging goed onder de oogen worden gezien, zoodat eene herhaling van het gebeurde bij de Zuiderzeeplannen achterwege blijft.

P. W. S.

Van vliegen en vliegtuigen. Handboek voor vliegtuigtechniek met 66 figuren in den tekst en 38 platen, door J. H. W. v. D. MUELEN en G. SPIT, vliegtuigtechnici te 's Gravenhage. *Deventer*, 1919. AE. E. KLUWER.

De ruime toepassing, welke in den laatsten oorlog van vliegtuigen is gemaakt voor oorlogsdoeleinden, heeft geleid tot eene zoodanige ontwikkeling van de vliegtuigtechniek, dat thans de luchtvaart ook voor economische doeleinden eene belangrijke rol kan gaan vervullen. Het is dan ook te begrijpen, dat tegenwoordig haast iedereen belang stelt in de ontwikkeling van de luchtvaart, in het bijzonder van het vliegtuig.

Eene goede handleiding over vliegen en vliegtuigen komt dus nu wel op het juiste oogenblik, vooral wanneer deze is samengesteld als het werk van de Heeren v. d. Muelen en Spit, hetwelk niet alleen door den constructeur en door den vlieger, maar ook door den leek kan worden gebruikt. In verschillende hoofdstukken wordt een duidelijk beeld gegeven van de theorie van het vliegen, van de besturing en de constructie van vliegtuigen en van de verschillende types hiervan, terwijl vooral ook aan de vliegtuigmotoren en de instrumenten eene belangrijke plaats wordt ingeruimd.

De militaire vliegtuigen worden in een afzonderlijk hoofdstuk behandeld. De beginselen en de constructie van jagers, bommenwerpers, infanterie-vliegtuigen en marine-vliegtuigen worden hier zakelijk en bevattelijk uiteengezet.

De technische beschouwingen, welke in het werk voorkomen, zijn eenvoudig en logisch gesteld en worden door vele figuren, photo's en platen goed toegelicht.

Wij wenschen dit werk in veler handen.

P. W. S.

Luchtvaartkundige bibliotheek, onder redactie van M. L. J. HOFSTEE, 1e Luitenant-Vlieger en R. J. CASTENDIJK, Res. officier bij de L. A. Aflevering 1. De algemeene principes van het vliegen. Aflevering 2. De Vliegtuigen. *Deventer*, 1919. A. E. KLUWER.

Twee, door zeer deskundige pen, goed geschreven werkjes, welke gunstige verwachtingen geven voor de verdere deeltjes van deze nieuwe bibliotheek.

De eerste aflevering geeft de grondbegrippen aan van het mechanisch vliegen en van de voorwaarden, waaraan de vliegtuigen moeten voldoen. In de tweede aflevering worden de vliegtuigtypen, de stabiliteitsvragen en de besturing behandeld.

Aan den uitgever moge in overweging worden gegeven in volgende afleveringen het plaatsen van advertenties tusschen den tekst zooveel mogelijk achterwege te laten. P. W. S.

Zielkundige verwickelingen, wegwijzertjes voor eenling en gemeenschap onder leiding van Dr. JAC. VAN GINNEKEN S. J. Aanleg en beroep, door Dr. F. POELS. *Amsterdam*, 1918. N. V. DE R. K. BOEK-CENTRALE.

De kennismaking met dit mooie werkje, waarvan de strekking zich wel hoofdzakelijk samentrekt in hoofdstuk IV: „Ruim baan voor de begaafden” en waarvan verder het onderwerp „beroepskeus” een belangrijk onderdeel vormt, wordt warm aanbevolen. De Schr., die telkens, waar het z. i. pas geeft, ook anderen aan het woord laat, beheerscht zijn onderwerp volkomen. Overigens zal m. i. eene volgende uitgave er bij winnen, wanneer daarin, een goed deel der thans aangeboden vreemde woorden door Nederlandsche vervangen worden. R.

Voorwaarts of achteruit? Door Dr. D. ROMEYN, Dirig. officier van gezondheid 1e klasse. Overdruk uit „Het Reddingwezen” April 1919.

Zooals bekend, ontstonden in ons land tal van vereenigingen, welke zich alle hetzij geheel, hetzij gedeeltelijk, tot taak hebben gesteld: Reddingwezen en Eerste Hulp bij Ongelukken (E. H. b. O.). Wanneer, bij een of anderen ramp, die vereenigingen daadwerkelijk optraden zag men haar gewoonlijk naast elkander werken. S. wijst op den watersnoodramp in Zeeland in 1906 en den ramp met de „Berlin”. Een en ander heeft den stoot gegeven tot de oprichting, in 1909, van de Koninkl. Nat. Bond voor Reddingwezen en E. H. b. O. „Het Oranje Kruis”, vormende een krachtig lichaam van verschillende min of meer

één doel nastrevende vereenigingen. Het Oranje Kruis werd door de Regeering weldra officieel als het centrale instituut voor particuliere hulpverlening erkend. In 1916 bij den watersnood-ramp in N. Holland, Utrecht en Gelderland bleek het optreden van het Oranje Kruis in alle opzichten een succes te zijn. Tot zoover het „voorwaarts”. S. vermeldt, dat de samenwerking weldra werd verbroken door het optreden van de Vereeniging het Ned. Roode Kruis, die, als machtig lichaam in den Bond, op meerdere rechten meende aanspraak te maken dan de overige vereenigingen. De ontstane wrijving kwam in 1917 tot uiting toen de Vereeniging het Ned. R. K. besloot haar lidmaatschap op te zeggen. Terecht beschouwt S. deze handeling als het „achterwaarts”. S. noemt dan de redenen die tot het uitreden van het R. K. hebben geleid en onderwerpt deze aan critiek. Het gaat om de *m a c h t s p o s i t i e*, zooals S. het uitdrukt. S. voert dan een pleidooi voor de opheffing dier scheiding en hoopt, dat bij het optreden, na demobilisatie, van een nieuw hoofdbestuur van het R. K. het „Eendracht maakt macht” weder tot devies zal worden gekozen. Wij wenschen S. toe, dat zijn duidelijk, neutraal, betoog in veler handen komt en vertrouwen met hem, dat de Vereeniging het Ned. R. K. ten bate van het algemeen belang over de meeningsverschillen zal heenstappen opdat het „voorwaarts” weder geldend zal worden.

Ter aankondiging ontvangen.

Nederland in den oorlogstijd. De geschiedenis van Nederland en van Neerlands Indië gedurende den oorlog van 1914—1919, voor zoover zij met dien oorlog verband houdt, bewerkt onder leiding van Prof. Dr. H. BRUGMANS, Hoogleraar aan de universiteit te Amsterdam. Aflevering I. *Amsterdam*, UITGEVERS MAATSCHAPPIJ „ELSEVIER”.

Sijthoff's bibliotheek voor lichamelijke opvoeding. I. De beteekenis van de lichamelijke opvoeding voor de economische volkskracht, door P. W. SCHARROO, Kapitein der Genie, Leeraar aan de Hoogere Krijgsschool, Voorzitter der Nederlandsche Athletiek-Unie. A. W. SIJTHOFF'S UITGEVERSMAATSCHAPPIJ.

Voorloopig Ontwerp voor een groot scheepvaartkanaal ter verbinding van Amsterdam met den onverdeelden Rijn door de „Geldersche Vallei”. Met een portefeuille met 12 bijlagen. 1919. Uitgegeven door de KANAALVEREENIGING „DE GELDERSCHE VALLEI”.

1ste Jaarverslag der „Legervereeniging” (Vereeniging ter verbetering van den maatschappelijken staat van den militair.)

Elementaire berekeningen van bouwkundige en waterbouwkundige constructies. Deel III. Waterbouwkundige constructies, door P. W. SCHARROO, Kapitein der Genie, Leeraar aan de Hoogere Krijgsschool en C. A. HOOGTERP, Eerste-Luitenant der Genie op n. a. *Amsterdam*, 1919. N.V. UITGEVERS MAATSCHAPPIJ VOORH. VAN MANTGEM EN DE DOES.

Nasporingen en studiën op het gebied der Nederlandsche en der Nederlandsch-Indische Krijgsgeschiedenis. 24ste Jaarverslag. 1919. *Breda*, DE KONINKLIJKE MILITAIRE ACADEMIE.